

Η ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗ ΓΛΩΣΣΑΣ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΕΛ

Γιούλη Χρονοπούλου

Νοέμβριος 2018

Η
συνεξέταση
Γλώσσας -
Λογοτεχνίας

Από 2016-17: Σε
Γυμνάσιο

Από 2016-17: Σε
ΕΠΑΛ

Από 2017-18: Σε
Πανελλαδικές
ΕΠΑΛ

Από 2019-20: Σε
Πανελλαδικές
ΓΕΛ

Από 2018-19: Σε
όλες τις τάξεις
του ΓΕΛ

Από 2017 – 18:
Σε ενδοσχολικές
Γ' Λυκείου ΓΕΛ

Επιμέρους διαφοροποιήσεις

Στα ΕΠΑΛ πραγματική συνεξέταση (παρότι διακριτά τα αντικείμενα) – κοινό μάθημα: Νέα Ελληνικά, κοινό βιβλίο (γύρω από μια θεματική ενότητα κείμενα λογοτεχνικά και μη)

Στα υπόλοιπα τεχνητή συνύπαρξη

Επίσης, υπάρχουν μικρές διαφοροποιήσεις στην αξιολόγηση ανάμεσα σε Γυμνάσιο, ΓΕΛ, ΕΠΑΛ

Αλλά

Παντού 3 + 3
ερωτήσεις:

Κατανόηση

Δομή – Γλώσσα

Παραγωγή λόγου

Το νέο Π.Δ. αξιολόγησης για τα ΓΕΛ

«Οι δύο κλάδοι της Ελληνικής Γλώσσας (Νεοελληνική Γλώσσα, Νεοελληνική Λογοτεχνία) εξετάζονται την ίδια μέρα και η συνολική διάρκεια της εξέτασης είναι τρεις (3) ώρες.

Τα θέματα δίνονται σε ξεχωριστό φύλλο για κάθε κλάδο, οι απαντήσεις αναπτύσσονται σε ξεχωριστό φύλλο για καθέναν από τους δύο κλάδους και αποδίδεται διακριτός βαθμός για καθέναν από αυτούς.»

Στα διαγωνίσματα τετραμήνου δεν συνεξετάζονται τα μαθήματα.

Ανεξάρτητα από το αν διδάσκει ένας εκπαιδευτικός και τα δύο μαθήματα, δίνονται δύο διαγωνίσματα (Γλώσσας – Λογοτεχνίας).

Όμως, τα θέματα των διαγωνισμάτων τετραμήνου ακολουθούν τη λογική και την τυπολογία της τελικής εξέτασης.

Το Π.Δ. Νεοελληνική Γλώσσα

«Δίνεται ένα μη λογοτεχνικό κείμενο, μη διδαγμένο, το οποίο μπορεί να είναι δημοσιογραφικό κείμενο ή επιστημονικό ή πληροφοριακό άρθρο, συνέντευξη, κριτική, ομιλία, επιστολή, επιφυλλίδα ή δοκίμιο.

Το κείμενο μπορεί να συνοδεύεται από σύντομο εισαγωγικό σημείωμα χωρίς ερμηνευτικά σχόλια.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

Το εισαγωγικό σημείωμα στο μη λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι υποχρεωτικό.

Πιθανότατα αρκεί η αναφορά στην πηγή: συντάκτης, μέσο όπου δημοσιεύτηκε, χρόνος

Εάν κρίνουμε ότι απαιτείται κάτι παραπάνω, το δίνουμε, αρκεί να μην εμπίπτει σε όσα ζητούμε.

Το Π.Δ. Νεοελληνική Γλώσσα

- «Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να απαντήσουν στα ζητούμενα τριών θεμάτων από τα οποία:
- α) ένα (1) αφορά στην κατανόηση του κειμένου και διαιρείται σε δύο ερωτήματα και βαθμολογείται με 30 μονάδες. Η βαθμολογία επιμερίζεται στα δύο ερωτήματα ισοδύναμα (15 +15).
- β) ένα (1) αφορά στην προσέγγιση της δομής και της γλώσσας του κειμένου, μπορεί να διαιρείται σε έως και τρία (3) ερωτήματα και βαθμολογείται με 30 μονάδες, και
- γ) ένα (1) αφορά στην ερμηνεία-παραγωγή λόγου και βαθμολογείται με
- 40 μονάδες.»

Επισημανση
- Σχόλιο

Στην ερώτηση κατανόησης τα υπο-ερωτήματα

Είναι δύο

Είναι υποχρεωτικά

Είναι ισοδύναμα (15 + 15 μονάδες)

Στην ερώτηση δομής / γλώσσας τα υπο – ερωτήματα

Είναι μέχρι τρία (φυσικά, όχι λιγότερα από δύο)

Δεν είναι κατ' ανάγκην ισοδύναμα

Το Π.Δ. Το θέμα Α

- «Το πρώτο θέμα αφορά στην ανάγνωση-κατανόηση του κειμένου, με το οποίο ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών/τριών (σε αντιστοιχία με αυτά που έχουν διδαχθεί σε κάθε τάξη):
- α) να εντοπίζουν και να παρουσιάζουν κάποια από τα παρακάτω στοιχεία: πληροφορίες που περιέχονται στο κείμενο, βασικές ιδέες και επιχειρήματα του συγγραφέα, προβλήματα που θέτει, θέσεις που υποστηρίζει, σχέση του βασικού μηνύματος του κειμένου με τις περιστάσεις επικοινωνίας (σκοπό, κοινό, θέμα κ.ά.), καθώς και με τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που αξιοποιούνται στο κείμενο (με ποικίλες ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου)»

Επισημάνση - Σχόλιο

Η πρώτη ερώτηση μπορεί να είναι είτε ανοιχτού είτε κλειστού τύπου

Η έκφραση «από ποικίλες ερωτήσεις ανοιχτού ή κλειστού τύπου» δεν αναφέρεται στον αριθμό αλλά στον τύπο

Δυνατότητες:

Ανοιχτού τύπου (πχ. τι υποστηρίζει ο συντάκτης για το τάδε θέμα ή στη δεύτερη παράγραφο, ποια μέσα πειθούς, κλπ.)

Σωστό – Λάθος (με ή χωρίς επιβεβαίωση από χωρίο) ή άλλη αντιστοίχιση (π.χ. μέσα/τρόποι πειθούς με χωρία)

Το Π.Δ. Το θέμα Α

- «β) να αποδίδουν περιληπτικά μέρος του κειμένου λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

υποχρεωτικά

και η περίληψη

και το επικοινωνιακό πλαίσιο

και το ότι αναφέρεται σε μέρος του κειμένου – πλέον δεν εξετάζεται η περίληψη σε όλο το κείμενο

Η περίληψη ζητείται και στην Α' τάξη – αφενός θεωρείται διδαγμένη από το Γυμνάσιο, αφετέρου είναι πλέον άλλες οι απαιτήσεις του ερωτήματος.

Επισήμανση
- Σχόλιο

Η περίληψη ζητείται και στην Α' τάξη, εφόσον

αφενός θεωρείται διδαγμένη από το Γυμνάσιο

αφετέρου είναι πλέον άλλες οι απαιτήσεις του ερωτήματος

Εξασκούμε τους μαθητές στην περιληπτική απόδοση χωρίων, στην εστιασμένη απόδοση θέσεων

Επισήμανση
- Σχόλιο

Κανονικά, με βάση τις ήδη υπάρχουσες οδηγίες, η περίληψη και σήμερα πρέπει να τίθεται σε επικοινωνιακό πλαίσιο

Στα θέματα Πανελλαδικών 2000, 2001, 2002 η περίληψη ζητήθηκε σε επικοινωνιακό πλαίσιο.

Αλλά, δεν φαίνεται να απαιτήθηκε κάποια διαφοροποίηση στη (συνήθη) απάντηση.

Έκτοτε ατόνησε.

Οδηγίες για την περίληψη σε επικοινωνιακό πλαίσιο

- *Εστίαση στην περίληψη ως κειμενικό είδος μπορεί να γίνει, μόνο όταν συνδέεται με περιστάσεις που το απαιτούν, όπως για παράδειγμα το να γραφεί περίληψη μιας εργασίας για ένα μαθητικό συνέδριο, το οποίο μπορεί να εστιάζει σε κάποιο ενδιαφέρον για τα παιδιά ζήτημα.*
- Από τις Οδηγίες για τη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στην Α' Λυκείου (2011)
- *Η περίληψη στα πλαίσια της έκφρασης-έκθεσης γράφεται για συγκεκριμένο σκοπό και έχει πάντα αποδέκτη. Γι' αυτό είναι καλό να αποφεύγεται η τυποποιημένη εκφώνηση «Να γράψετε την περίληψη του κειμένου» και να υιοθετούνται πιο αναλυτικές διατυπώσεις ενταγμένες σε επικοινωνιακό πλαίσιο (παράδειγμα: «Σε κυριακάτικη εφημερίδα δημοσιεύτηκε το παραπάνω άρθρο. Να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενό του γράφοντας μια περίληψη 100 λέξεων»).*
- Από το βιβλίο Νέα Ελληνικά 2^{ου} κύκλου ΤΕΕ (που διδάσκεται στα ΕΠΑΛ)

Οι εκφωνήσεις 2000, 2001, 2002

- «Το παραπάνω άρθρο δημοσιεύθηκε πρόσφατα σε εφημερίδα . Να παρουσιάσετε στην τάξη σας το περιεχόμενο του άρθρου αυτού με μια περίληψη 100 – 120 λέξεων.»
- «Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενό του.»
- «Για τις ανάγκες μιας συζήτησης που πρόκειται να γίνει στην τάξη σας με θέμα την εξέλιξη της Γενετικής, μελετήσατε το παραπάνω κείμενο. Να γράψετε μια περίληψη του κειμένου αυτού σε 100 έως 120 λέξεις, με την οποία θα ενημερώσετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενό του.»

Για το
επικοινωνιακό
πλαίσιο

Αν η περίληψη ζητηθεί σε επικοινωνιακό πλαίσιο, χρησιμοποιούμε τα τυπικά εξωτερικά χαρακτηριστικά του (π.χ. τίτλο, προσφώνηση - αποφώνηση);

Κανονικά, όχι. Δεν χρησιμοποιούμε τα τυπικά γνωρίσματα της ομιλίας στην περίληψη. Η περίληψη έχει τα δικά της γνωρίσματα. (Άλλωστε, και στα σχολικά βιβλία δεν προτείνεται και δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο.)

Από την άλλη, έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι πρέπει να ακολουθείται ο κανόνας του επικοινωνιακού πλαισίου προφορικού ή γραπτού λόγου, ειδάλλως δεν έχει νόημα το επικοινωνιακό πλαίσιο (π.χ. «αγαπητοί συμμαθητές» ή «ένα άρθρο για η βία»).

Για το
επικοινωνιακό
πλαίσιο

Ο λόγος για τον οποίον τίθεται σε επικοινωνιακό πλαίσιο, πάντως, είναι αφενός να αποκτά νόημα για τον μαθητή, αφετέρου να επηρεάζει το ύφος.

«Να κατανοήσουμε ότι ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε την περίληψη επηρεάζει το λόγο μας, ανάλογα δηλαδή με το ποιος γράφει, σε ποιον απευθύνεται και για ποιο σκοπό μπορεί να έχουμε επίπεδο λόγου οικείο, περισσότερο επίσημο κ.ο.κ.» (Από το βιβλίο Έκθεση – Έκφραση Β' Λυκείου)

Συνεπώς, παρότι υπάρχει και η αντίθετη άποψη, ωστόσο στην πράξη, αν αυτό συμβεί, εν μέρει αλλοιώνεται η φυσιογνωμία του είδους. Από την άλλη, κανονικά δεν αφαιρούνται μονάδες κατά τη βαθμολόγηση όταν τυχόν χρησιμοποιείται.

Για το
επικοινωνιακό
πλαίσιο

Στην πραγματικότητα, εκείνο που θα επιθυμούσαμε είναι, εντός του επικοινωνιακού πλαισίου, να υπάρχει φυσικότητα. Ίσως, δηλαδή, δεν είναι πιο φυσιολογικό να προσφωνήσουν τους συμμαθητές τους αν αναλάβουν να τους ανακοινώσουν την πύκνωση ενός άρθρου (Το ΙΕΠ προτείνει ενδεικτικά: «ένα άρθρο που διάβασα αναφερόταν...» - παρατηρούμε χρήση α΄ προσώπου).

Επίσης, αν η περίληψη τίθεται σε επικοινωνιακό πλαίσιο, δεν είναι υποχρεωτικό να είναι πληροφοριακή, μπορεί να είναι απλή πύκνωση.

Το Π.Δ. Το Θέμα Β

- «Το δεύτερο θέμα αφορά στην προσέγγιση της δομής και της γλώσσας του κειμένου, με το οποίο, ανά ερώτημα, ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών /-τριών είτε να αναγνωρίζουν τη βασική δομή του κειμένου ή τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης μιας παραγράφου· είτε να εντοπίζουν τις διαρθρωτικές λέξεις /φράσεις που βοηθούν στη συνοχή και νοηματική αλληλουχία του κειμένου· είτε να αποδίδουν το περιεχόμενο της παραγράφου με πλαγιότιτλους· είτε να μετασχηματίζουν λέξεις ή φράσεις αλλάζοντας τη σύνταξη, το λεξιλόγιο (συνώνυμα ή συνώνυμες φράσεις, αντώνυμα, παράγωγα, σύνθετα κ.λπ.), τα σημεία στίξης, σύμφωνα με συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας, και να σχολιάζουν το επικοινωνιακό αποτέλεσμα· είτε να ερμηνεύουν λέξεις-φράσεις του κειμένου με βάση τα κειμενικά συμφραζόμενα και το επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Το συγκεκριμένο θέμα μπορεί να αναπτύσσεται σε ερωτήματα (μέχρι 3), στα οποία η βαθμολογία επιμερίζεται ανάλογα με τη βαρύτητά τους.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

Στα συνώνυμα και γενικά στους λεξιλογικούς μετασχηματισμούς δίνεται η δυνατότητα να χρησιμοποιούνται όχι μόνο λέξεις, αλλά και φράσεις.

Το Π.Δ. Το θέμα Γ

- «Το τρίτο θέμα αφορά στην παραγωγή λόγου, με το οποίο ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες να συντάξουν δικό τους κείμενο, ενταγμένο σε επικοινωνιακό πλαίσιο **σε συνάρτηση με το κείμενο αναφοράς, στο οποίο κρίνουν ή σχολιάζουν σημεία του κειμένου, ανασκευάζουν θέσεις του ή αναπτύσσουν τεκμηριωμένα προσωπικές απόψεις.** Το μαθητικό κείμενο αναπτύσσεται με τη μορφή κειμένου επιχειρηματολογίας (δημόσια ομιλία, επιστολή, άρθρο) και έχει έκταση ανάλογα με την τάξη: Α΄ Λυκείου 250-300 λέξεις, Β΄ Λυκείου 300-350 λέξεις και Γ΄ Λυκείου 350-400 λέξεις.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

Ίσως, η πιο σημαντική διαφοροποίηση

Η παραγωγή λόγου είναι πολύ πιο κοντά στο κείμενο αναφοράς, που δεν αποτελεί απλώς το θεματικό περιβάλλον ή την αφορμή για την ανάπτυξη ενός θέματος

Ζητείται σχόλιο επί των θέσεων του συντάκτη και ανάπτυξη προσωπικών απόψεων επ' αυτών.

Μοιραία, αλλάζει όχι μόνο η έκταση, αλλά και το τυπικό, η δομή, κλπ.

Απαιτούνται λιγότερες κοινωνιολογικού τύπου γνώσεις (;)

Επισήμανση
- Σχόλιο

Όλα τα παραπάνω σηματοδοτούν,
προφανώς, και αντίστοιχες αλλαγές /
προσαρμογές στη διδασκαλία.

Νεοελληνική Λογοτεχνία

«Δίνεται αδίδακτο λογοτεχνικό κείμενο (ποίημα ή διήγημα ή απόσπασμα από μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο), το οποίο συνοδεύεται από τρία (3) θέματα.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

Δεν γίνεται λόγος για υποχρεωτικό εισαγωγικό σημείωμα, αλλά καλό είναι να δίνεται (π.χ. στοιχεία για τον συγγραφέα και την εποχή)

Το Π.Δ. Το θέμα Α

- «Το πρώτο θέμα αφορά στην ανάγνωση - κατανόηση του κειμένου, με το οποίο ελέγχεται, ανά ερώτημα, η ικανότητα των μαθητών/μαθητριών με ποικίλες ερωτήσεις (ανοικτού και κλειστού τύπου) είτε να εντοπίζουν στο κείμενο πληροφορίες όπως πρόσωπα, χώρο, χρόνο, κοινωνικό πλαίσιο δράσης των προσώπων, γεγονότα /αίτια που κατευθύνουν τη δράση των αφηγηματικών ηρώων, βασικά θέματα, ιδέες, προβληματισμούς που θέτει το κείμενο, αξίες που προβάλλει, τεκμηριώνοντας την άποψή τους με στοιχεία του κειμένου· είτε να αναλύουν κάποιον από τους χαρακτήρες με βάση τα δεδομένα του κειμένου· είτε να επισημαίνουν τα σύμβολα, τις φωνές, τις σιωπές σε ένα ποιητικό ή θεατρικό κείμενο και να παρουσιάζουν με δικά τους λόγια το νόημα που τους δίνουν.»
- Το συγκεκριμένο θέμα **μπορεί** να αναπτύσσεται σε δύο (2) ερωτήματα **ίδιας βαρύτητας περίπου**. Μόνο ένα από αυτά μπορεί να είναι ερώτηση ανοικτού τύπου και η απάντηση στην ερώτηση ανοικτού τύπου μπορεί να κυμαίνεται από 50 έως 60 λέξεις. Το θέμα βαθμολογείται με 30 μονάδες.»

Επισημάνση - Σχόλιο

Κατανόηση (τι λέει το κείμενο)

Σε αντίθεση με το μη λογοτεχνικό, στο λογοτεχνικό η άσκηση κατανόησης δεν είναι υποχρεωτικό να υποδιαιρείται σε υπο-ερωτήματα

Αν υποδιαιρείται (σε δύο), τότε το ένα είναι υποχρεωτικά κλειστού τύπου

Αυτό αποτελεί τη μεγαλύτερη δυσκολία και ίσως τη μεγαλύτερη παγίδα, αφού είτε θα μπαίνουμε σε ζητήματα ερμηνείας (οπότε η κλειστού τύπου αποκλείεται) είτε συχνά θα μένουμε σε παιδαριώδες επίπεδο. Οι δυνατότητες είναι περιορισμένες.

Ίσως η καλύτερη λύση να είναι η μία ερώτηση ανοιχτού τύπου, αρκεί να είναι τέτοια ώστε να αντιστοιχεί στις 30 μονάδες.

Το Π.Δ. Το θέμα Β

- «Το δεύτερο θέμα αφορά στην προσέγγιση της γλώσσας του κειμένου, με το οποίο, ανά ερώτημα, ελέγχεται η ικανότητα των μαθητών/μαθητριών με ερωτήσεις ποικίλων τύπων είτε να αναγνωρίζουν τα βασικά σημεία οργάνωσης της αφηγηματικής πλοκής ή της ποιητικής γραφής· είτε να εντοπίζουν μέσα στο κείμενο συγκεκριμένους δείκτες που δίνονται (αφηγηματικούς τρόπους, αφηγηματικές τεχνικές, ρηματικά πρόσωπα κ.ά.) και να ερμηνεύουν τη λειτουργία τους ως προς το νόημα και το ύφος· είτε να αναγνωρίζουν εκφραστικά μέσα-τρόπους (μεταφορές, παρομοιώσεις, επαναλήψεις, αντιθέσεις, εικόνες κ.λπ.) και τη λειτουργία τους ως προς το νόημα και το ύφος του κειμένου.
- Το συγκεκριμένο θέμα μπορεί να αναπτύσσεται σε ερωτήματα (μέχρι 3), στα οποία η βαθμολογία επιμερίζεται **ανάλογα με τη βαρύτητά τους**. Το θέμα βαθμολογείται με 30 μονάδες.»

Επισήμανση
- Σχόλιο

Γλωσσική προσέγγιση (πώς το λέει)

Όπως και στο μη λογοτεχνικό, μέχρι τρεις (όχι λιγότερες από δύο).

Όχι κατ' ανάγκην ισοβαρείς

Επισήμανση
- Σχόλιο

Δεν εξετάζεται θεωρία από τις εισαγωγές, οι οποίες διδάσκονται ως αναφορά.

Για ερωτήσεις σχετικά με χαρακτηριστικά λογοτεχνικών ρευμάτων, μπορούμε να δίνουμε τα γνωρίσματα και να ζητούμε τον εντοπισμό τους στο κείμενο.

Το Π.Δ. Το θέμα Γ

- «Το τρίτο θέμα αφορά στην **ερμηνεία και στην παραγωγή λόγου** σε ένα θέμα **αναγνωστικής ανταπόκρισης ή δημιουργικού μετασχηματισμού**. Ζητείται από τους μαθητές /-τριες να **αξιολογήσουν** ιδέες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής του έργου (εφόσον τους δίνονται σχετικές πληροφορίες), να τις συγκρίνουν με αυτές του σήμερα ή να τις συσχετίσουν με προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα.
- Η έκταση του μαθητικού κειμένου κυμαίνεται από 100 έως 200 λέξεις, ανάλογα με την τάξη και τις απαιτήσεις του θέματος. Το θέμα βαθμολογείται με 40 μονάδες.»

Επισήμανση - Σχόλιο

Η έννοια της αναγνωστικής ανταπόκρισης (διαφοροποίηση από την κατανόηση) – ερμηνεία, πρόσληψη

Ο δημιουργικός μετασχηματισμός δεν ισοδυναμεί ακριβώς με δημιουργική γραφή – είναι πιο οριοθετημένος, πιο περιοσμένος. Αναφέρεται σε απλές δραστηριότητες, π.χ. μια άλλη «φωνή», μετατροπή μικρού ποιήματος σε πεζό...

Εμπλέκεται όμως ο αναγνώστης (η πρόσληψή του, ακόμη και τα βιώματά του)

Κρίνει, σχολιάζει, αξιολογεί

Συγκρίνει, Συσχετίζει (με εποχές, με βιώματα, κλπ.)

Επιπλέον δυνατότητες

Συμπλήρωση φυσικών ή «κατασκευασμένων» κενών απροσδιοριστίας - ανάπτυξη ερμηνευτικών υποθέσεων με δημιουργικό τρόπο.

Οι μαθητές τοποθετούνται, διαλέγονται, συνδέουν τα θέματα του κειμένου με τον δικό τους κόσμο ή δημιουργούν κάτι νέο.

Παράθεση δύο ή περισσότερων απόψεων της κριτικής για το ίδιο θέμα, ποια βρίσκουν πιο επίκαιρη, πειστική, κοντά στις απόψεις τους, κλπ.

ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΑΛ
Πανελλαδικές 2018

Yuval Noah Harari

Sapiens

Μια σαρωτική ιστορία του πολιτισμού

Μια Σύντομη

από την καταγωγή των ειδών μέχρι τους υπερανθρώπους,

Ιστορία του

γεμάτη απροσδόκητα δεδομένα, αιρετικές σκέψεις,

Ανθρώπου

παράξενες θεωρίες και συγκλονιστικές αφηγήσεις.

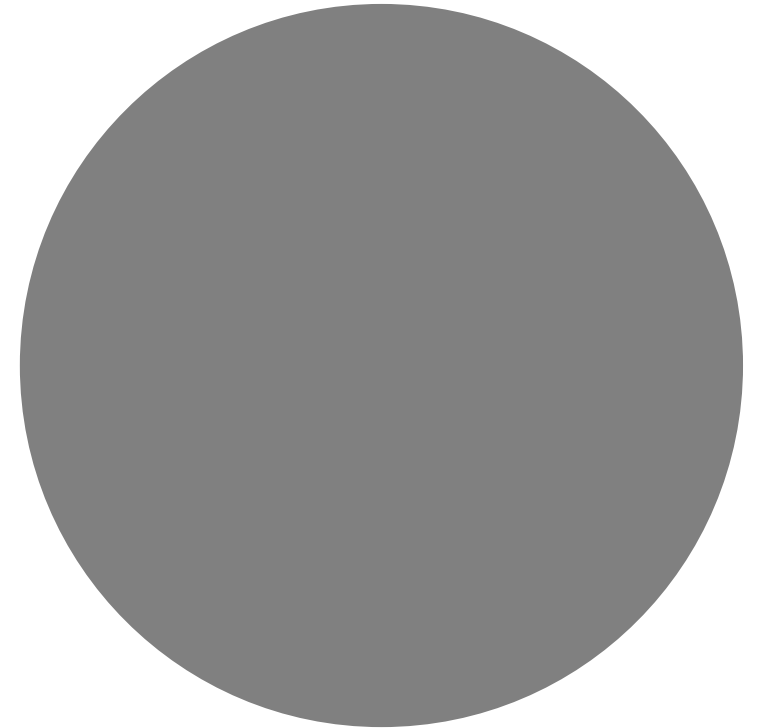

Μη λογοτεχνικό κείμενο

- Γιουβάλ Νόα Χαράρι: «Το ζώο που έγινε θεός»

- Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
- Εισαγωγικό Σημείωμα: Ο Yuval Noah Harari είναι καθηγητής Πανεπιστημίου με αντικείμενο την Παγκόσμια Ιστορία. Το κείμενο αποτελεί τον επίλογο του βιβλίου του Sapiens: *Μια Σύνοψη Ιστορία του Ανθρώπου* (2014).

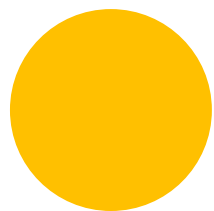
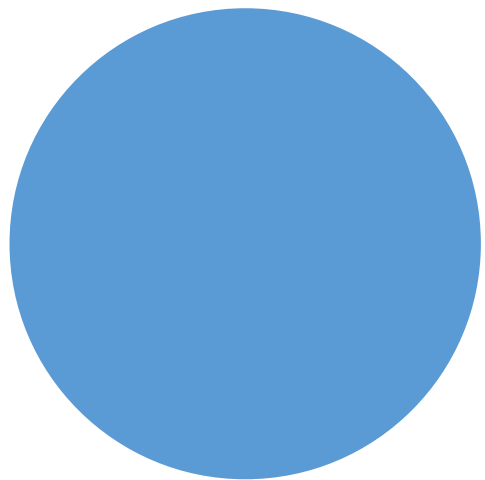
2018 Ιούνιος

«Το ζώο που έγινε θεός»

- Πριν από 70.000 χρόνια, ο homo sapiens ήταν ακόμα ένα ασήμαντο ζώο που κοιτούσε τη δουλειά του σε μια γωνιά της Αφρικής. Στις χιλιετίες που ακολούθησαν, μεταμορφώθηκε σε κυρίαρχο όλου του πλανήτη και σε φόβο και τρόμο του οικοσυστήματος. Σήμερα ο άνθρωπος βρίσκεται στο χείλος της μετατροπής του σε θεό, έτοιμος να αποκτήσει όχι μόνο αιώνια νεότητα, αλλά και τις θεϊκές ικανότητες της δημιουργίας και της καταστροφής. Δυστυχώς, ως τώρα το καθεστώς των ανθρώπων στη γη έχει δημιουργήσει πολύ λίγα πράγματα για τα οποία μπορούμε να είμαστε περήφανοι. Έχουμε κυριαρχήσει στο περιβάλλον μας, έχουμε αυξήσει την παραγωγή τροφής, έχουμε χτίσει πόλεις, ιδρύσαμε αυτοκρατορίες και δημιουργήσαμε εκτεταμένα εμπορικά δίκτυα. Μειώσαμε, όμως, την οδύνη στον κόσμο; Ξανά και ξανά, μεγάλα άλματα στη δύναμη των ανθρώπων δεν βελτίωσαν ιδιαίτερα τη ζωή του μεμονωμένου ατόμου και συνήθως προκάλεσαν απέραντη δυστυχία στα άλλα ζώα.

- Τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε τουλάχιστον σημειώσει κάποια πραγματική πρόοδο σε ό,τι αφορά την ανθρώπινη κατάσταση, με τη μείωση της πείνας, των ασθενειών και των πολέμων. Ωστόσο, η κατάσταση των άλλων ζώων επιδεινώνεται πιο γρήγορα από ποτέ και η βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας είναι πολύ πρόσφατη και εύθραυστη για να τη θεωρήσουμε σίγουρη. Επιπλέον, παρά τα εντυπωσιακά πράγματα που είναι ικανοί να κάνουν οι άνθρωποι, παραμένουμε αβέβαιοι για τους στόχους μας και φαίνεται να είμαστε δυσαρεστημένοι όσο πάντα. Έχουμε προοδεύσει από τα κανό στα διαστημόπλοια – αλλά κανείς δεν ξέρει πού πηγαίνουμε. Είμαστε πιο ισχυροί από ποτέ άλλοτε, αλλά δεν έχουμε ιδέα τι να κάνουμε με αυτή τη δύναμη. Ακόμα χειρότερα, οι άνθρωποι φαίνεται να είναι πιο ανεύθυνοι από ποτέ. Αυτοδημιούργητοι θεοί, μόνο με τους νόμους της φύσης για συντροφιά μας, δεν δίνουμε λογαριασμό σε κανέναν. Έτσι, σπέρνουμε τον όλεθρο στα ζώα και το οικοσύστημα γύρω μας, με στόχο κυρίως την άνεση και τη διασκέδασή μας, χωρίς ποτέ να είμαστε ικανοποιημένοι.
- Υπάρχει τίποτα πιο επικίνδυνο από δυσαρεστημένους και ανεύθυνους θεούς που δεν ξέρουν τι θέλουν;
- (Yuval Noah Harari, Sapiens: Μια Σύντομη Ιστορία του Ανθρώπου, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2014, σ.427, Διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θέμα Α

- **A1.** Σωστό – Λάθος
- α) Ο άνθρωπος προόδευσε σε βάρος των άλλων όντων που ζουν στη γη.
- β) Η βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας είναι σίγουρη.
- γ) Η οδύνη στον κόσμο μειώθηκε.
- δ) Η τεχνολογική πρόοδος εξασφαλίζει την επιτυχία της πορείας της ανθρωπότητας.
- Μονάδες 8
- **A2.** Πώς συνδέεται ο τίτλος με το υπόλοιπο κείμενο; Τεκμηριώστε την απάντησή σας παραπέμποντας στο κείμενο.
- Μονάδες 7

Σχόλιο

Στα ΓΕΛ το Α2 θα ήταν περίληψη ενός μερούς του κειμένου

Το Α1 θα ήταν είτε το Σ-Λ (με 5 ερωτήματα) είτε το ερώτημα για τον τίτλο είτε κάτι άλλο

Στα ΓΕΛ θα ισοβαθμούσαν τα ερωτήματα.

Θέμα Β

- **B1.** Να δώσετε δύο διαφορετικούς τίτλους στο κείμενο, αξιοποιώντας στον έναν τη μεταφορική χρήση της γλώσσας και στον άλλο την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας.
- Μονάδες 6
- **B2.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις παρακάτω φράσεις, αντικαθιστώντας την κάθε υπογραμμισμένη λέξη με μία συνώνυμή της:
 - α) Στις χιλιετίες που ακολούθησαν, μεταμορφώθηκε σε κυρίαρχο όλου του πλανήτη ...
 - β) προκάλεσαν απέραντη δυστυχία στα άλλα ζώα.
 - γ) Τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε τουλάχιστον σημειώσει κάποια πραγματική πρόοδο ...
- Μονάδες 9

Θέμα Γ

- Με αφορμή το κείμενο και κυρίως το τελευταίο απόσπασμα «σπέρνουμε τον όλεθρο στα ζώα και το οικοσύστημα γύρω μας, με στόχο κυρίως την άνεση και τη διασκέδασή μας, χωρίς ποτέ να είμαστε ικανοποιημένοι. Υπάρχει τίποτα πιο επικίνδυνο από δυσαρεστημένους και ανεύθυνους θεούς που δεν ξέρουν τι θέλουν;», να γράψετε μία επιστολή 200-250 λέξεων προς τον συγγραφέα στην οποία θα εκφράζετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας σχετικά με τις απόψεις του.
- Μονάδες 20

Λογοτεχνικό κείμενο

- Θανάσης Βαλτινός: «Ειδύλλιο»

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

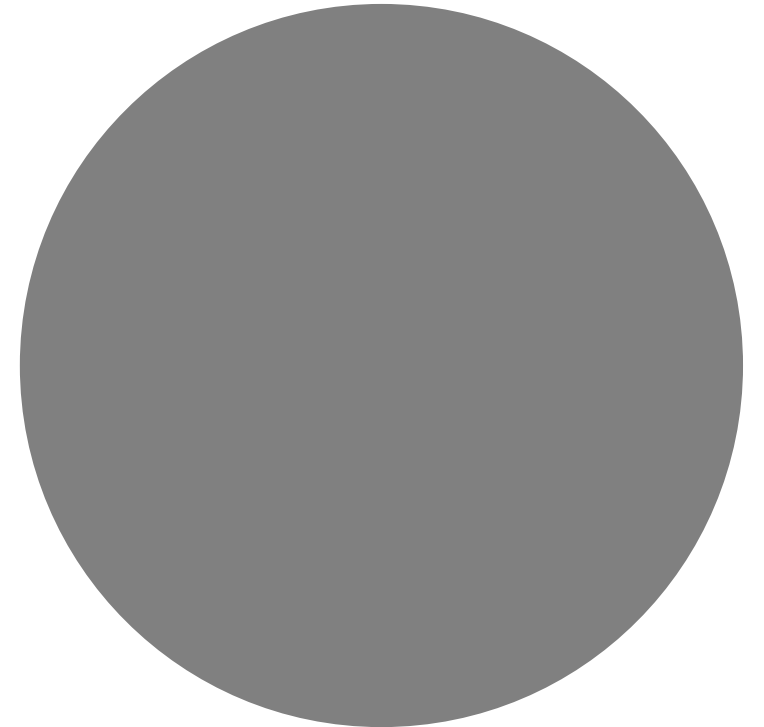
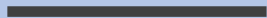
ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΓΚΗ ΕΛΕΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1885-2015
130 χρόνια

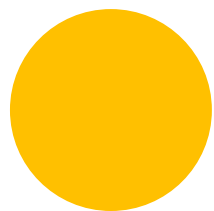
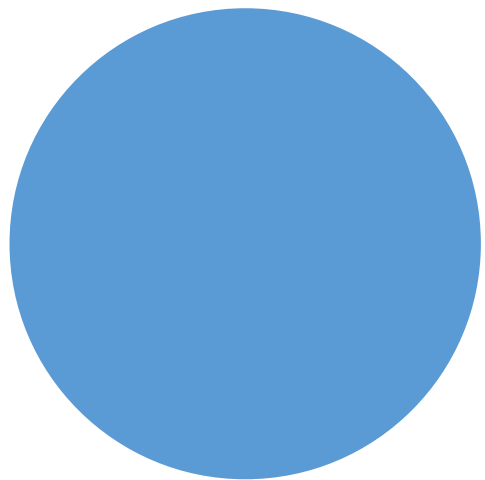
βιβλιοπαλατίον της ΕΣΤΙΑΣ

- Β. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
- Εισαγωγικό Σημείωμα: Ο Θανάσης Βαλτινός είναι συγγραφέας και γράφει διηγήματα, μυθιστορήματα και σενάρια για τον κινηματογράφο. Το διήγημα «Ειδύλλιο» ανήκει στη συλλογή *Επείγουσα ανάγκη ελέου* (2015).

Ειδύλλιο*

- Δεν ήταν ακριβώς του δρόμου. Από κάπου πρέπει να το είχε σκάσει. Ήταν καθαρή και υγιής. Το τρίχωμά της γυάλιζε-εξαιρετικά νέα δηλαδή. Ενάμισι-δύο χρόνων; Διασχίζοντας τη Βασιλίσης Σοφίας, από Πλουτάρχου προς Ριζάρη, με πήρε από πίσω. Ήταν χαρούμενη. Με προσπερνούσε φερμάροντας,** προχώραγε, ξαναγύριζε κοντά μου. Χαρούμενη. Με ακολούθησε έτσι έως τη Βασιλέως Κωνσταντίνου. Την περάσαμε μαζί. Μπήκαμε στην Αντήνορος. Έφυγε πάλι μπροστά. Πάντα τρέχοντας, πάντα φερμάροντας. Διαδήλωνε με αυτόν τον τρόπο την ευφροσύνη της. Ευφροσύνη που ζούσε, που ξαναγύριζε πίσω και με κοίταζε στα μάτια, που με εμπιστευόταν. Στην Αστυδάμαντος σταμάτησα. Έβγαλα τα κλειδιά μου. Είχε φτάσει η ώρα. Εκείνη έπαψε να τρέχει. Ακίνητη. Ήταν μια πρώτη ραγισματιά αμφιβολίας. Είχα ψηλά ένα μεγάλο μπαλκόνι, αυτό ήταν όλο. Να την κάνω τι; Έβαλα το κλειδί στην πόρτα προσπαθώντας να μην την κοιτάξω. Συμπεριφορά δειλού. Δεν τα κατάφερα. Το μάτι μου την αναζήτησε από μόνο του. Πάντα ασάλευτη, με μια αξιοπρέπεια στην ακινησία της με παρακολουθούσε που την έκλεινα έξω.
- Θανάσης Βαλτινός, ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΓΚΗ ΕΛΕΟΥ. Αθήνα, Εστία, 2015, σελ. 55-56.
- *Τρυφερή ερωτική σχέση
- ** Φερμάρω: Κοιτάζω κάποιον ή κάτι προσεκτικά ή επίμονα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θέμα Α

- **A1.** Το διήγημα αναφέρεται στη συνάντηση του αφηγητή – ήρωα με ένα ζώο. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα με τα υποκείμενά τους
- ΣΤΗΛΗ Α - Ρήματα
- ΣΤΗΛΗ Β – Υποκείμενα (Μονάδες 6)

ακολουθήσε	ήρωας
περάσαμε	ζώο
Διαδήλωνε	ήρωας + ζώο
εμπιστευόταν	
Δεν [...] κατάφερα	
παρακολουθούσε	

- **A2.** Να χαρακτηρίσετε τη συμπεριφορά του ζώου αξιοποιώντας στοιχεία του διηγήματος. Να γράψετε ένα κείμενο 50-60 λέξεων. (Μονάδες 9)

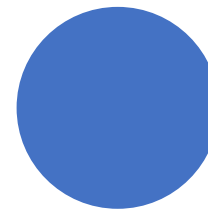
Θέμα Β

- **B1.** Να εντοπίσετε μία μεταφορά, να την αντιγράψετε και να εξηγήσετε τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με αυτήν.
- Μονάδες 8
- **B2.** Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει, την ερωτηματική πρόταση «Να την κάνω τι;», κατά τη γνώμη σας; Τι σημαίνει για την ψυχολογική κατάσταση του ήρωα;
- Μονάδες 7

Θέμα Γ

- Ο ήρωας τελικά «κλείνει έξω» το ζώο. Ποια είναι η γνώμη σας για τη στάση του ήρωα; Ποια θα ήταν η δική σας στάση σε παρόμοια περίπτωση και γιατί; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε ένα ενιαίο κείμενο 100- 150 λέξεων.
- Μονάδες 20

ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΑΛ
Επαναληπτικές 2018

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

Η ελληνική ιδιαιτερότητα

ΤΟΜΟΣ Γ'

Θουκυδίδης, η ισχύς και το δίκαιο

Σεμινάρια 1984-1985

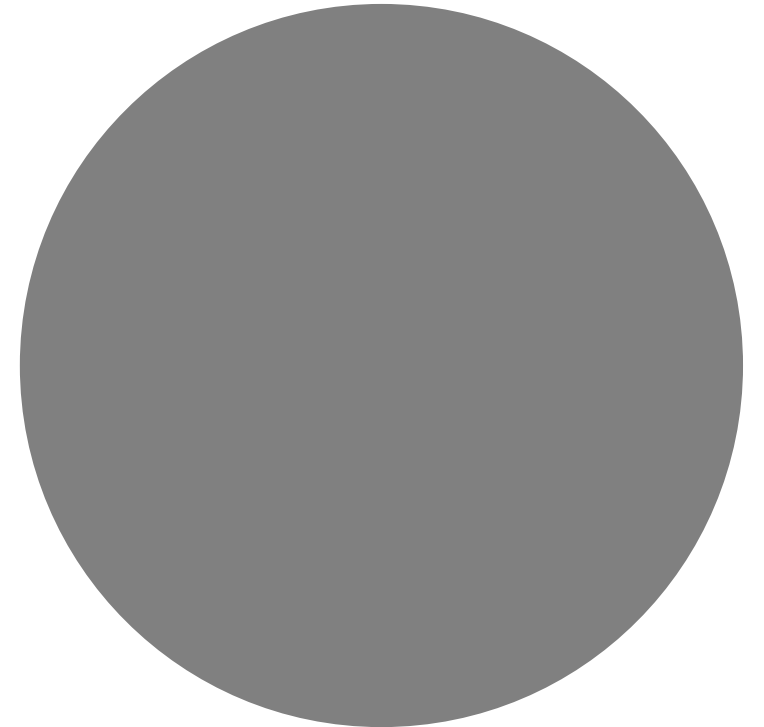

Μη λογοτεχνικό κείμενο

- Κορνήλιος Καστοριάδης: [Η ελληνική ιδιαιτερότητα]

- Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
- Εισαγωγικό Σημείωμα: Ο φιλόσοφος Κορνήλιος Καστοριάδης (1922-1997) υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους στοχαστές του 20ού αιώνα. Στον τρίτο τόμο του έργου του Η Ελληνική ιδιαιτερότητα, που αναφέρεται στο έργο του Θουκυδίδη, επιχειρεί μια πρωτότυπη ανάλυση του Επιταφίου.

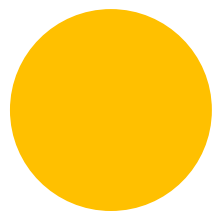
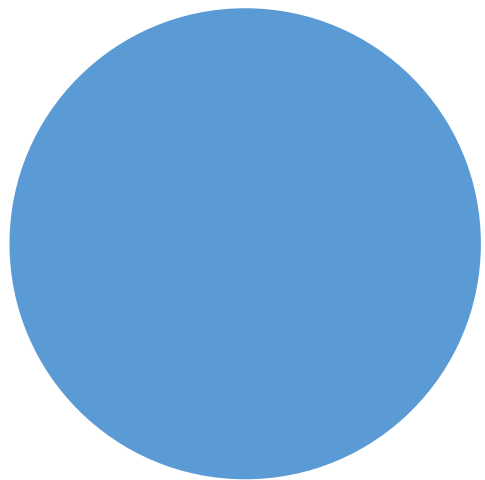
Επαναληπτικές ΕΠΑΛ 2018

- Το άτομο στην αρχαία Αθήνα είναι ικανό να κάνει όχι ένα, αλλά περισσότερα πράγματα, να παίξει πολλούς «ρόλους» - αυτόν τον όρο χρησιμοποιεί η κυρία de Romilly* . Πράγματι: μπορεί ταυτόχρονα να συμμετάσχει στο κουμάντο μιας τριήρους, να αποτελέσει μέλος μιας επιτροπής που θα κρίνει την ποιότητα μιας τραγωδίας, να παρέμβει και να ψηφίσει στην εκκλησία του δήμου, να συμμετάσχει σε ένα δικαστήριο – κάθε Αθηναίος θα συμμετάσχει σε δικαστήριο περισσότερες από μία φορές στη διάρκεια της ζωής του -, να συζητήσει, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε στους διαλόγους του Πλάτωνα κ.λπ. Το ίδιο λοιπόν άτομο μπορεί να επιδοθεί σε μια σειρά ασχολίες και μάλιστα εύτραπέλως, δηλαδή με ευκολία, με άνεση, και μετά χαρίτων, με χάρη.
- * Jacqueline de Romilly (1913 - 2010): Γαλλίδα κλασική φιλόλογος και ελληνίστρια

- Ας σταθούμε σε αυτές τις λέξεις, διότι η ιδέα είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Είναι αδύνατον, και εδώ επίσης, να μην εκπλαγεί κανείς από την άβυσσο που χωρίζει αυτή τη θέση από εκείνη του Πλάτωνα. Ο ορισμός του δίκαιου άνδρα και του καλού πολίτη τον οποίο δίνει ο Πλάτων στην Πολιτεία, είναι τά έαυτοῦ πράττειν καί μή πολυπραγμονεῖν, να ασχολείται δηλαδή κανείς με τις δικές του υποθέσεις και να μην κάνει πολλά πράγματα. Ο δίκαιος άνδρας κάνει αυτά που έχει να κάνει και δεν διαχέεται, δεν ασχολείται με πράγματα για τα οποία κανένας δεν του ζήτησε τη γνώμη του κ.λπ. Πρόκειται προφανώς για τον ιδανικό πολίτη ενός αυταρχικού καθεστώτος. Είστε τσαγκάρης, μείνετε στη γωνιά σας, ασχοληθείτε με τα παπούτσια σας και όχι με την εξωτερική πολιτική ή το ύψος της φορολογίας.

- Στη δημοκρατία όμως, ο καθένας έχει πράγματι τον ιδιωτικό του χώρο, αλλά ως άτομο το οποίο μετέχει στα δημόσια πράγματα δεν περιορίζεται σε κάποια γωνιά, πηγαίνει παντού, τον συνεπαίρνουν τα πάντα και έχει άποψη για τα πάντα. Και δεν μπορεί, βεβαίως, να έχει έγκυρη άποψη, παρά μόνο στο βαθμό που του δίνεται η δυνατότητα να βγει από τη γωνιά του, να εκφράσει τη γνώμη του, έστω κι αν είναι λανθασμένη, και να μάθει από τα λάθη του. Αυτό μπορεί να γίνει μάλιστα μετά χαρίτων, με χάρη, πράγμα που είναι τελικά αδύνατον να οριστεί και δεν μπορεί να εκτιμηθεί παρά μόνον σε συνάρτηση με ένα άλλο στοιχείο, του οποίου αποτελεί πραγμάτωση και το οποίο [...] είναι και αυτό επίσης αδύνατον να οριστεί – ή το έχει ή δεν το έχει κανείς – και ονομάζεται καλαισθησία.
- Κορνήλιος Καστοριάδης, Η ελληνική ιδιαιτερότητα (Τόμος Γ΄). Θουκυδίδης, Η ισχύς και το δίκαιο (Σεμινάρια 1984 - 1985), Αθήνα, εκδ. Κριτική, 2011, Διασκευή

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θέμα Α

- **A1.** Σωστό – Λάθος
- α) Ο Αθηναίος πολίτης συμμετείχε με διάφορους τρόπους στην καθημερινή ζωή της πόλης.
- β) Σύμφωνα με την Πολιτεία του Πλάτωνα, ο Αθηναίος πολίτης πρέπει – παράλληλα με τις ιδιωτικές του ασχολίες – να συμμετέχει και στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.
- γ) Δεν υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στη θέση του Πλάτωνα για τον πολίτη και στον ρόλο που επιτελούσαν οι πολίτες στην Αθηναϊκή δημοκρατία.
- δ) Σύμφωνα με το κείμενο, σε μια δημοκρατία η χάρη και η καλαισθησία μπορεί να χαρακτηρίζουν τον τρόπο συμμετοχής του ατόμου στα κοινά.
- Μονάδες 8
- **A2.** Ποιοι είναι, σύμφωνα με το κείμενο, οι ρόλοι του ατόμου στη ζωή και στα κοινά μιας δημοκρατικής πολιτείας; Τεκμηριώστε την απάντησή σας παραπέμποντας στο κείμενο (50-60 λέξεις).
- Μονάδες 7

Σχόλιο

Στα ΓΕΛ

αντί για Σ-Λ ή αντί της δεύτερης ερώτησης

περίληψη της παραγράφου που δεν περιλαμβάνει την απάντηση στην όποια άλλη ερώτηση.

Θέμα Β

- **B1.** α) Να δώσετε τίτλο στο κείμενο. (μον. 4)
- β) Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο στη δεύτερη παράγραφο «Ας σταθούμε σε αυτές τις λέξεις ... το ύψος της φορολογίας.». (μον. 2) Μονάδες 6
- **B2.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις παρακάτω φράσεις, αντικαθιστώντας την κάθε υπογραμμισμένη λέξη με μία συνώνυμή της λέξη **ή φράση**:
 - α) ... μπορεί ταυτόχρονα να συμμετάσχει στο κουμάντο μιας τριήρους ...
 - β) ... θα συμμετάσχει σε δικαστήριο περισσότερες από μία φορές στη διάρκεια της ζωής του ...
 - γ) ... δεν μπορεί να εκτιμηθεί παρά μόνον σε συνάρτηση με ένα άλλο στοιχείο ...
- Μονάδες 9

Θέμα Γ

- Με αφορμή το κείμενο και, κυρίως, το απόσπασμα «*Στη δημοκρατία όμως, ο καθένας έχει πράγματι τον ιδιωτικό του χώρο, αλλά ως άτομο το οποίο μετέχει στα δημόσια πράγματα δεν περιορίζεται σε κάποια γωνιά, πηγαίνει παντού, τον συνεπαίρνουν τα πάντα και έχει άποψη για τα πάντα. Και δεν μπορεί, βεβαίως, να έχει έγκυρη άποψη, παρά μόνο στο βαθμό που του δίνεται η δυνατότητα να βγει από τη γωνιά του, να εκφράσει τη γνώμη του, έστω κι αν είναι λανθασμένη, και να μάθει από τα λάθη του.*», να γράψετε ένα άρθρο 200-250 λέξεων για τη μαθητική εφημερίδα του σχολείου σας. Στο άρθρο αυτό, αφού διαπιστώσετε ποια είναι η στάση και ο βαθμός συμμετοχής των σημερινών νέων στα δημόσια πράγματα, θα παρουσιάσετε και τη δική σας θέση γι' αυτό το ζήτημα.
- Μονάδες 20

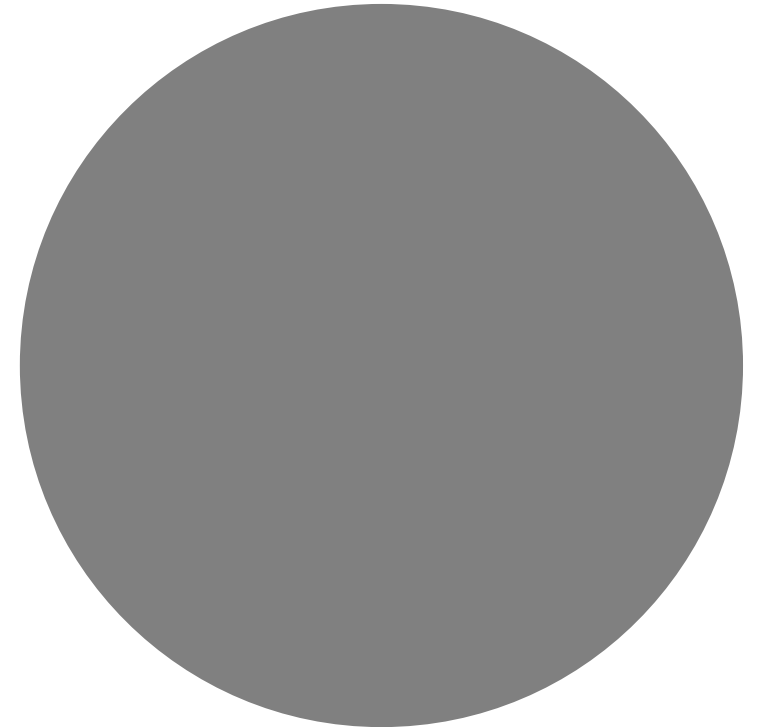

Λογοτεχνικό κείμενο

- Ελένη Βακαλό: «Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος»

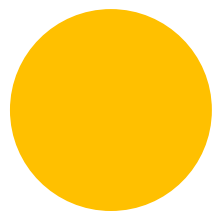
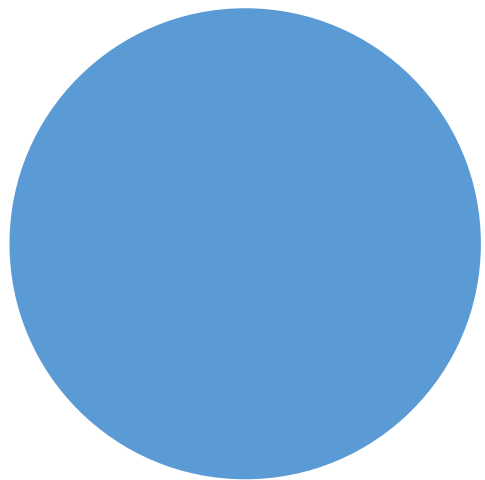
- Εισαγωγικό Σημείωμα:
- Η Ελένη Βακαλό σπούδασε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης και ασχολήθηκε με την ποίηση. Στην ποίησή της χρησιμοποιεί γλώσσα απογυμνωμένη από τους παραδοσιακούς λυρικούς τρόπους, για να εκφράσει την ουσία των πραγμάτων. Το ποίημά της «Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος» προέρχεται από τη συλλογή Του κόσμου (1978).

Β. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

«Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος»

- Θα σας πω πώς έγινε
- Έτσι είναι η σειρά
-
- Ένας μικρός καλός άνθρωπος αντάμωσε στο
- δρόμο του έναν χτυπημένο
- Τόσο δα μακριά από κείνον ήτανε πεσμένος και λυπήθηκε
- Τόσο πολύ λυπήθηκε
- που ύστερα φοβήθηκε
-
- Πριν κοντά του να πλησιάσει για να σκύψει να
- τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα
- Τι τα θες τι τα γυρεύεις
- Κάποιος άλλος θα βρεθεί από τόσους εδώ γύρω,
- να ψυχοπονέσει τον καημένο
- Και καλύτερα να πούμε
- Ούτε πως τον έχω δει
-
- Και επειδή φοβήθηκε
- Έτσι συλλογίστηκε
-
- Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει;
- Και καλά του κάνουνε αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες
- Αρχισε λοιπόν και κείνος
- Από πάνω να χτυπά
-
- Αρχή του παραμυθιού καλημέρα σας

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θέμα Α

- **A1.** Αντιστοίχιση (Μονάδες 7) (Σχόλιο: καλό παράδειγμα ερώτησης κατανόησης κλειστού τύπου)

Τόσο δα μακριά από κείνον ήταν πεσμένος και λυπήθηκε Τόσο πολύ λυπήθηκε	μετατόπιση ευθυνών
Τόσο πολύ λυπήθηκε που ύστερα φοβήθηκε	έκπληξη
Πριν κοντά του πλησιάσει για να σκύψει να τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα	φόβος
Κάποιος άλλος θα βρεθεί από τόσους εδώ γύρω, να ψυχοπονέσει τον καημένο	συμπόνια
Και καλύτερα να πούμε Ούτε πως τον έχω δει	δράση
Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει; Και καλά του κάνουνε λοιπόν αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες	προβληματισμός
Άρχισε λοιπόν και κείνος Από πάνω να χτυπά	ψέμα
	ενοχοποίηση

Θέμα Α

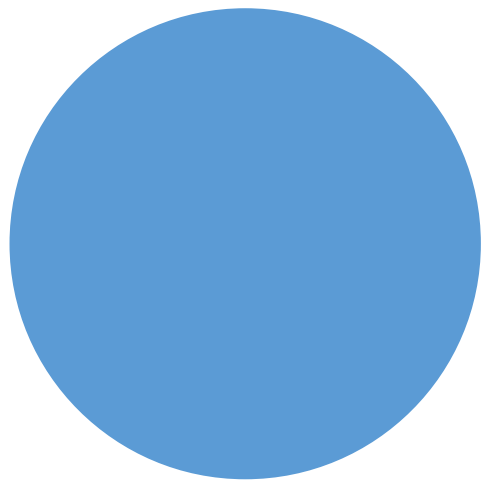
- **A2.** Το ποίημα παρουσιάζει τέσσερις διαδοχικές φάσεις, από τις οποίες περνά «ένας μικρός καλός άνθρωπος», ώσπου να γίνει κακός και να αρχίσει να χτυπά. Ποιες είναι οι φάσεις αυτές; Να τις περιγράψετε. (50-60 λέξεις)
- Μονάδες 8

Θέμα Β

- **B1.** Στον στίχο *«Και καλά του κάνουνε λοιπόν αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες»*, εντοπίστε μία μεταφορά. (μον. 4) Να παρουσιάσετε με δικά σας λόγια το νόημα της μεταφοράς, λαμβάνοντας υπόψη το νόημα ολόκληρου του ποιήματος. (μον. 4)
- Μονάδες 8
- **B2.** Στους στίχους *«Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει; Και καλά του κάνουνε λοιπόν αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες»*, ποιος ρωτάει και ποιος απαντάει; Τι πετυχαίνει μ' αυτήν την ερωταπόκριση η ποιήτρια;
- Μονάδες 7

Θέμα Γ

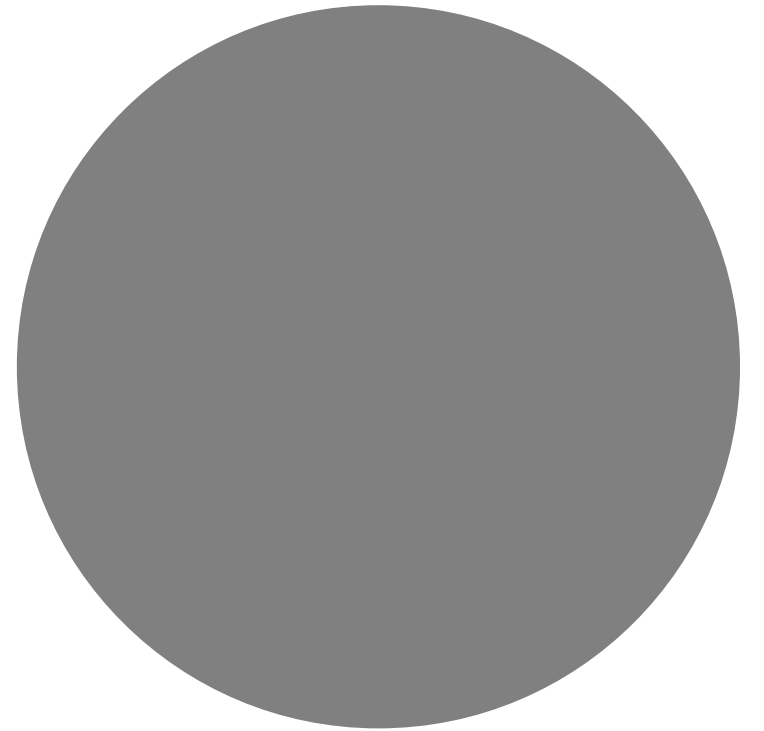
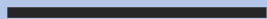
- Ο ήρωας του ποιήματος, βλέποντας τον χτυπημένο έγινε, τελικά, ένας κακός άνθρωπος. Ποια είναι η γνώμη σας για τις σκέψεις και τη συμπεριφορά του; Ποια συναισθήματα σας προκαλεί; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε ένα ενιαίο κείμενο 100 – 150 λέξεων. Μονάδες 20

Κριτήριο 1

Γλώσσα

Μη λογοτεχνικό κείμενο

- *«Αντί για πολίτες, αδιάφοροι ιδιώτες»*
(Κων/νος Τσουκαλάς από εφημερίδα,
διασκευή)

- Από την πολυθρόνα τους θα μπορούν εφεξής να ψηφίζουν οι Άγγλοι ψηφοφόροι. Το Υπουργείο Εσωτερικών της Βρετανίας επεξεργάζεται τα πρώτα πιλοτικά προγράμματα ψηφιακής ψηφοφορίας, που θα συνδέουν μέσω Διαδικτύου τα εκλογικά τμήματα της χώρας με τους προσωπικούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές των εκλογέων–χρηστών. Για να πεισθούν να ψηφίσουν οι σκνηροί και αδιάφοροι πολίτες, θα πρέπει πλέον να γνωρίζουν πως δε θα ταλαιπωρηθούν, δε θα περιμένουν στην ουρά, δε θα κρυώσουν, δε θα ιδρώσουν και ότι θα καταναλώσουν ελάχιστη ενέργεια. Αλλιώς, απλώς θα απόσχουν.

- Έτσι όμως, οι σύγχρονοι όροι της δημοκρατικής λειτουργίας θα χρειασθεί να επαναπροσδιορισθούν. Θα πρέπει ίσως να το πάρουμε απόφαση πως οι πολίτες θα λειτουργούν ως πολίτες, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δε θα τους στοιχίζει τίποτε. Πάει η εποχή όπου το εκλογικό δικαίωμα, που με τόση δυσκολία είχε κατακτηθεί από το λαό, ασκούνταν με ιερό φανατισμό και παλλαϊκή προσήλωση. Πάει η εποχή όπου οι εκλογές νοούνταν ως πάνδημη δημοκρατική γιορτή ή ακόμη και ως μικρός τελετουργικός εμφύλιος πόλεμος. Πάει ακόμη και η εποχή όπου, έστω για άλλους λόγους, η μη συμμετοχή στις εκλογές μπορούσε να θεωρείται αξιόποινη πράξη. Σήμερα η εκλογική πράξη γίνεται σαν οποιαδήποτε άλλη ιδιωτική ενέργεια: πρέπει να εκμαιεύεται μέσα από μια συγκεκριμένη πολιτική κινήτρων.

- Έτσι η τεχνολογία καλείται απλώς να διευκολύνει τους διστακτικούς και τους αδιάφορους στο να υπερβούν την εσωτερικοποιημένη αντίστασή τους σε οποιαδήποτε μη αναγκαία ανάλωση ενέργειας. Η ψήφος δεν είναι παρά μια ακόμη προαιρετική ιδιωτική ενέργεια που αφορά τον αμετανόητο κομπιουτερόβιο. Μαζί με την υλικότητα της αγοράς των αγαθών, πεθαίνει και η υλικότητα της ενέργειας του συμμετέχειν στα κοινά, δηλαδή στην πόλη.

- Τι απομένει όμως από την ιδέα της δημοκρατίας, όταν η συμμετοχή του πολίτη εξασφαλίζεται μόνο με το τσιγκέλι; Σε ποια ενσυνείδητη «κοινή γνώμη» μπορεί να αντιστοιχεί το αποτέλεσμα μιας εκλογικής διαδικασίας στην οποία οι περισσότεροι δεν επιθυμούν καν να μετάσχουν; Ποια μπορεί να είναι η έννοια της δημοκρατικής επιλογής, όταν τα κίνητρα του ατόμου δεν είναι αρκετά ισχυρά, ώστε να νικήσουν τη βαρεμάρα να περπατήσει ως την ενορία του; Πώς μπορεί να νοηθεί μια πολιτική βούληση που η πυκνότητά της κινδυνεύει από το πρώτο λιοπύρι ή την πρώτη μπόρα;

- Ερωτήματα αδυσώπητα, που όμως αντιστοιχούν με απόλυτη ακρίβεια στις εξελίξεις. Εξελίξεις που είναι βέβαια φυσικές και ίσως αναπότρεπτες στο πλαίσιο των κοινωνιών μας, που έχουν σχεδόν αποσυντεθεί και στις οποίες παρατηρούμε μια ολοένα αυξανόμενη αποπολιτικοποίηση. Εκείνο που θα υπολείπεται σε λίγα χρόνια θα είναι ίσως μόνο μια αχνή προτίμηση του Α έναντι του Β, μια προτίμηση που θα κατασκευάζεται από διαφημιστές «εικονοποιούς» (image-makers) και τσαρλατάνους.

Δραστηριότητες

- **A1.** Πώς αντιμετωπίζει ο συντάκτης του άρθρου την είδηση που καταγράφει στην πρώτη παράγραφο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (Μονάδες 15)
- **A2.** Υποθέστε πως γράψατε εσείς αυτό το κείμενο και ο αρχισυντάκτης της εφημερίδας στην οποία εργάζεστε σας ζητά να συντομεύσετε τις δύο πρώτες παραγράφους, ώστε να μείνει το ένα τέταρτο περίπου. (Μονάδες 15) (Σχόλιο: εδώ το επικοινωνιακό πλαίσιο επιτρέπει τον τύπο της απλής πύκνωσης)

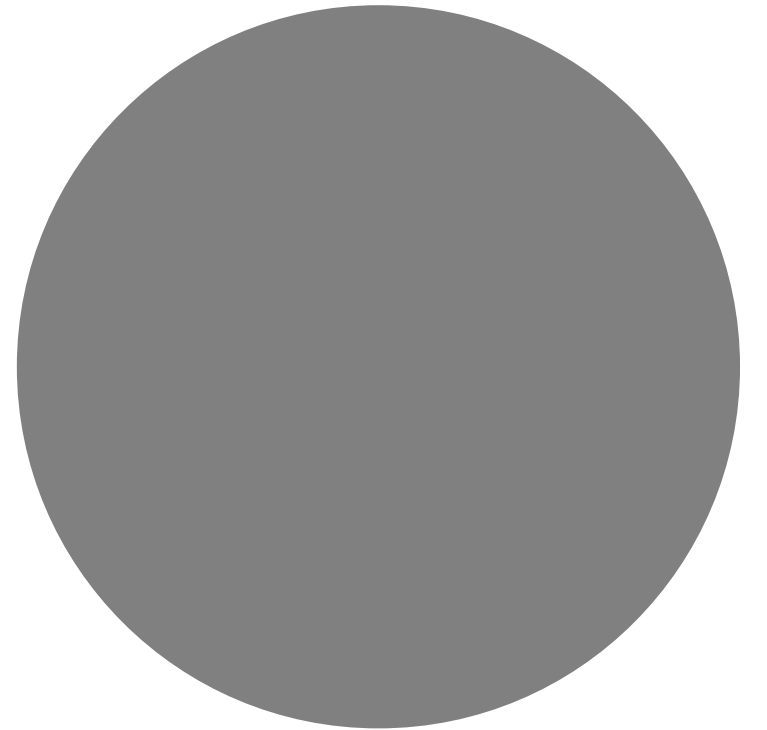
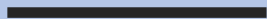
Εναλλακτικά στο Α1

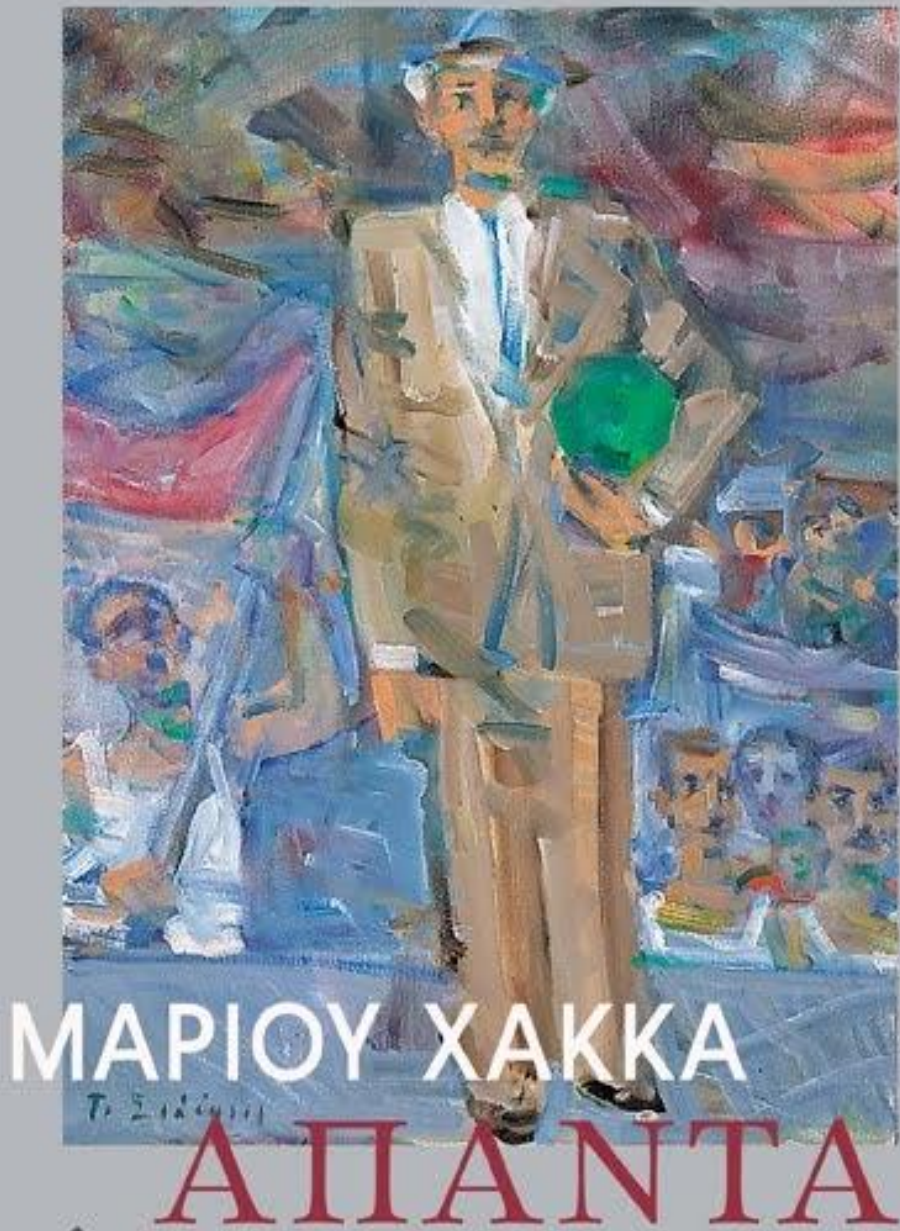
- **A1.** Να σημειώσετε το **σωστό** ή το **λάθος** με παραπομπή στο αντίστοιχο σημείο του κειμένου (μονάδες 15):
 - 1. Ο συντάκτης του άρθρου αντιμετωπίζει με θετική διάθεση την προοπτική της ψηφιακής ψηφοφορίας, αφού θα δίνεται η δυνατότητα να ψηφίζουν οι αδιάφοροι πολίτες.
 - 2. Σύμφωνα με τον αρθρογράφο, το εκλογικό δικαίωμα των πολιτών κατακτήθηκε ως φυσικό αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης, χωρίς δυσκολία.
 - 3. Κατά τον αρθρογράφο, η καταφυγή στην ηλεκτρονική ψηφοφορία οφείλεται στην ανάγκη να δημιουργηθούν κίνητρα συμμετοχής για τους ψηφοφόρους.
 - 4. Ο συντάκτης του άρθρου εκτιμά ότι η ψήφος γίνεται σταδιακά μια άυλη υπόθεση, όπως η αγορά αγαθών μέσω διαδικτύου.
 - 5. Ο συντάκτης του άρθρου εκτιμά ότι η εποχή μας χαρακτηρίζεται από έλλειψη πολιτικοποίησης.

- **B1.** Δώστε έναν άλλο τίτλο που να εκφράζει διαφωνία και αγανάκτηση. Δώστε επίσης έναν ουδέτερο τίτλο, ο οποίος θα αναφέρεται μόνο στο γεγονός. (Μονάδες 10)
- **B2.** Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου επαναλαμβάνεται η φράση «πάει η εποχή». Σε τι συντελεί η επανάληψη; (Μονάδες 10)
- **B2. (εναλλακτικά):** Στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου κυριαρχούν οι ερωτηματικές προτάσεις. Σε τι συντελούν; (Μονάδες 10)
- **B2 (εναλλακτικά):** Να εντοπίσετε τρόπους πειθούς στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, δικαιολογώντας την απάντησή σας. (Μονάδες 10)
- **B3.** Να γράψετε συνώνυμα των παρακάτω λέξεων, ώστε να ταιριάζουν στα συμφραζόμενα: *προϋπόθεση, προσήλωση, έσχατη, αναπότρεπτες, υπολείπεται* (Μονάδες 10)

- Γ. Με αφορμή την καταληκτική περίοδο του κειμένου «Εκείνο που θα υπολείπεται σε λίγα χρόνια θα είναι ίσως μόνο μια αχνή προτίμηση του Α έναντι του Β, μια προτίμηση που θα κατασκευάζεται από διαφημιστές «εικονοποιούς» (image-makers) και τσαρλατάνους.» να σχολιάσετε την άποψη του συντάκτη και να τοποθετηθείτε σχετικά με το κατά πόσον η συμμετοχή του πολίτη στα κοινά είναι αναγκαία για τη λειτουργία της δημοκρατίας και κατά πόσον ευνοείται στις σύγχρονες κοινωνίες. Υποθέστε ότι η τοποθέτησή σας θα αποτελεί παρέμβαση σε ημερίδα του Δήμου σας με θέμα την εξέλιξη της δημοκρατίας, στην οποία προηγήθηκε η τοποθέτηση του συντάκτη του άρθρου. (Λέξεις 350)
- (Μονάδες 40)

Λογοτεχνία

Λογοτεχνικό κείμενο

- Μάριου Χάκκα: «*Το ψαράκι της γυάλας*» (απόσπασμα)
- Εισαγωγικό σημείωμα:
- Το διήγημα δημοσιεύτηκε το 1971 κατά την περίοδο της δικτατορίας και αναφέρεται στην ημέρα της επιβολής της (21^η Απριλίου 1967). Ο συγγραφέας (1931 – 1972) είχε συλληφθεί για τα φρονήματά του την ίδια περίοδο.

ΚΕΔΡΟΣ

- Ήταν ωραία ν' ακούς στους δίσκους για καημούς και στερήσεις, για μια υπεράνθρωπη προσπάθεια, άσχετα αν δεν κατάληξε κάπου, για μια στάση ηρωική που μετείχε κι ο ίδιος. Ήταν πολύ ωραία να κάθεται στη σαιζ λογκ και ν' αναπολείς ακόμη και τους περασμένους πόνους σου, απαλότεροι τώρα, τυλιγμένοι στο μύθο, σα να μη συνέβηκαν σε σένα τον ίδιο. «Ε, πάει περάσανε όλα. Δύσκολα χρόνια, αλλά είχε μια ομορφιά αυτή η ιστορία». Ήταν καλά μέσα στο σπίτι του με τις αναμνήσεις και το πικάπ· ήταν πολύ καλά έτσι που ζούσε, τι αρχίσανε πάλι να πάρει ο διάβολος, τι φταίει να παίρνει πάλι μπάλα τους δρόμους;

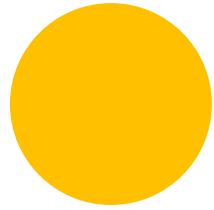
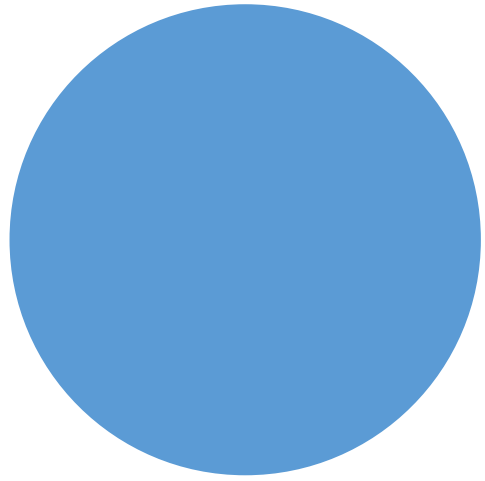
- Ήταν μια χαρά βολεμένος και τώρα το κυνηγητό και πού να πάει; Ποια δύσπιστη πόρτα να χτυπήσει, που όλοι, συγγενείς, γνωστοί, φίλοι, θα είχανε την ίδια αιτία; Πολλοί απ' αυτούς τώρα θα 'ταν κιάλας πιασμένοι κι άλλοι ίσως τριγυρίζουν όπως κι ο ίδιος με μια φρατζόλα στο χέρι.
- Έκανε ένα μεγάλο κύκλο μακριά απ' το κέντρο. Πέρασε Βύρωνα, Δάφνη κι έπεσε στην Καλλιθέα. Ήταν μια καλή άσκηση. Είχε καιρό να περπατήσει τόσο πολύ. Κι ήταν ένα φωτεινό πρωινό, λες επί τούτου φτιαγμένο για ένα μεγάλο περίπατο. Ασυναίσθητα άρχισε να τσιμπάει τη γωνιά της φρατζόλας, ενώ ταυτόχρονα του 'ρθανε αισιόδοξες, σκέψεις: «Μπα, δεν κρατάει για πολύ αυτή η κατάσταση. Όπου να 'ναι θα πέσουν».

- «Πώς θα πέσουν;» άκουσε μια φωνή μέσα του, «όπως τα ώριμα φρούτα από μόνα τους ή τινάζοντας το δέντρο γερά;». «Θα τους ρίξει ο λαός», διόρθωσε πικραμένος λιγάκι, γιατί ήτανε δεδομένο ότι θεωρούσε τον εαυτόν του ένα μ' αυτό το λαό κι επομένως δεν έβγαζε την ουρά του απ' έξω. Ναι, αλλά τότε, έπρεπε να κινηθεί προς το κέντρο εκεί που μπορούσε να διαδραματιστούν γεγονότα, να συμμετάσχει σ' αυτά ή μήπως πίστευε στη θεωρία της πρωτοπορίας (τα στελέχη χρειάζονται) κι έπρεπε να φυλαχτεί;
- «Δεν μπορώ» σκέφτηκε, «προς το κέντρο δεν πάνε τα πόδια μου. Όσο κι αν το βλέπω σωστό, μου είναι αδύνατο. Ας ενεργήσουν οι άλλοι, ας κατεβούνε στο κέντρο οι νέοι.»

- Ένα τίποτε είναι η αποδοχή της κατάστασης κι έπειτα γυρίζεις στο σπίτι σου. Βέβαια μπορεί εκεί να μην τον περίμενε μια γυναίκα με το νυχτικό, ένας μπατζανάκης, οι γείτονες να κάνουν παρέα, όμως είχε εκείνο το ψαράκι στη γυάλα, και ποιος θα του αλλάζει το νερό; Είναι μια ζωούλα κι αυτό, έχει ευθύνη. Το φαντάζονταν να κόβει βόλτες στο στενό χώρο της γυάλας. Έκανε όλο χάρη κινήσεις, δείχνοντας τη χρυσή του κοιλιά, πότε τα πλαϊνά του πτερύγια. Το στόμα του ανοιγόκλεινε ρυθμικά. Και ξαφνικά η αναπνοή του γινότανε γρήγορη, ασφυκτιούσε. Τώρα σπαρτάραγε, πνίγονταν, έπεφτε μολύβι το σώμα του στον πάτο της γυάλας.
- Έβγαλε το μαντίλι απ' την κωλότσεπη και σφούγγισε το ιδρωμένο του μέτωπο. «Δε γίνεται» σκέφτηκε, «πρέπει να πάω». Έπρεπε να νοιαστεί το ψαράκι. Το μόνο που μπορούσε να κάνει αυτή την κρίσιμη μέρα ήταν ν' αλλάξει στο ψάρι νερό. Για τ' άλλα τα σοβαρά και μεγάλα, δεν είχε δύναμη.

Δραστηριότητες

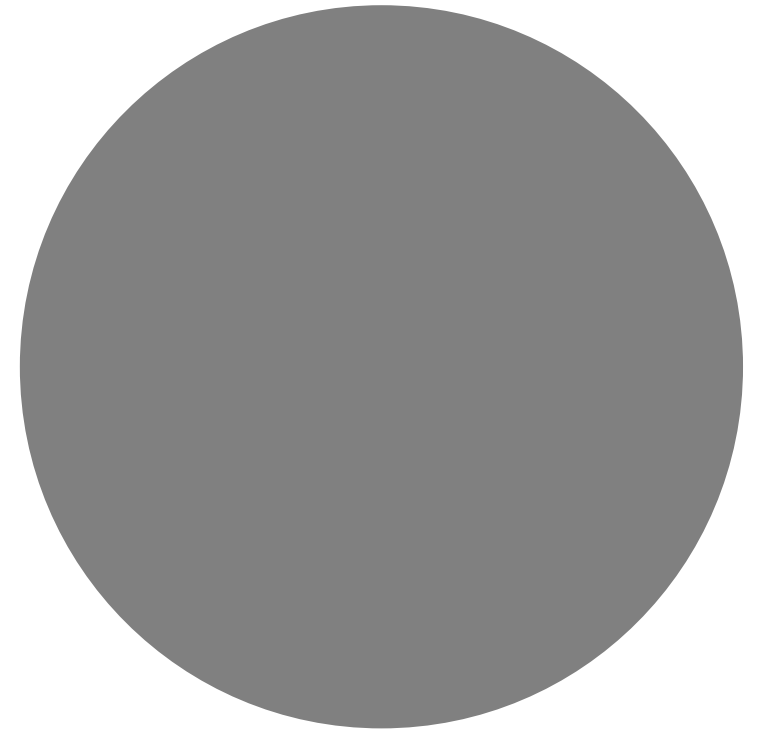
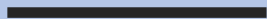
- **A.** Να περιγράψετε τη συμπεριφορά και την ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ήρωας. (Μονάδες 30)
- **B1.** Στο διήγημα εμφανίζεται τριτοπρόσωπη αφήγηση, αλλά και χρήση πρώτου προσώπου. Πώς χρησιμοποιείται αυτή, ποιος ο ρόλος της και ποιο το αποτέλεσμα της εναλλαγής; (Μονάδες 15)
- **B2.** Αν δούμε το ψαράκι στη γυάλα ως σύμβολο, τι μπορεί να συμβολίζει; (Μονάδες 15)
- **B2. (εναλλακτικά)** ή ως B3 με επιμερισμό στις μονάδες: Σχολιασμός του εσωτερικού μονολόγου – διαλόγου.
- **Γ.** Ποια είναι η στάση του συγγραφέα απέναντι στον ήρωά του και ποια η δική σας; Αγανάκτηση, ειρωνεία, κατανόηση; (-150 λέξεις) (Μονάδες 40)

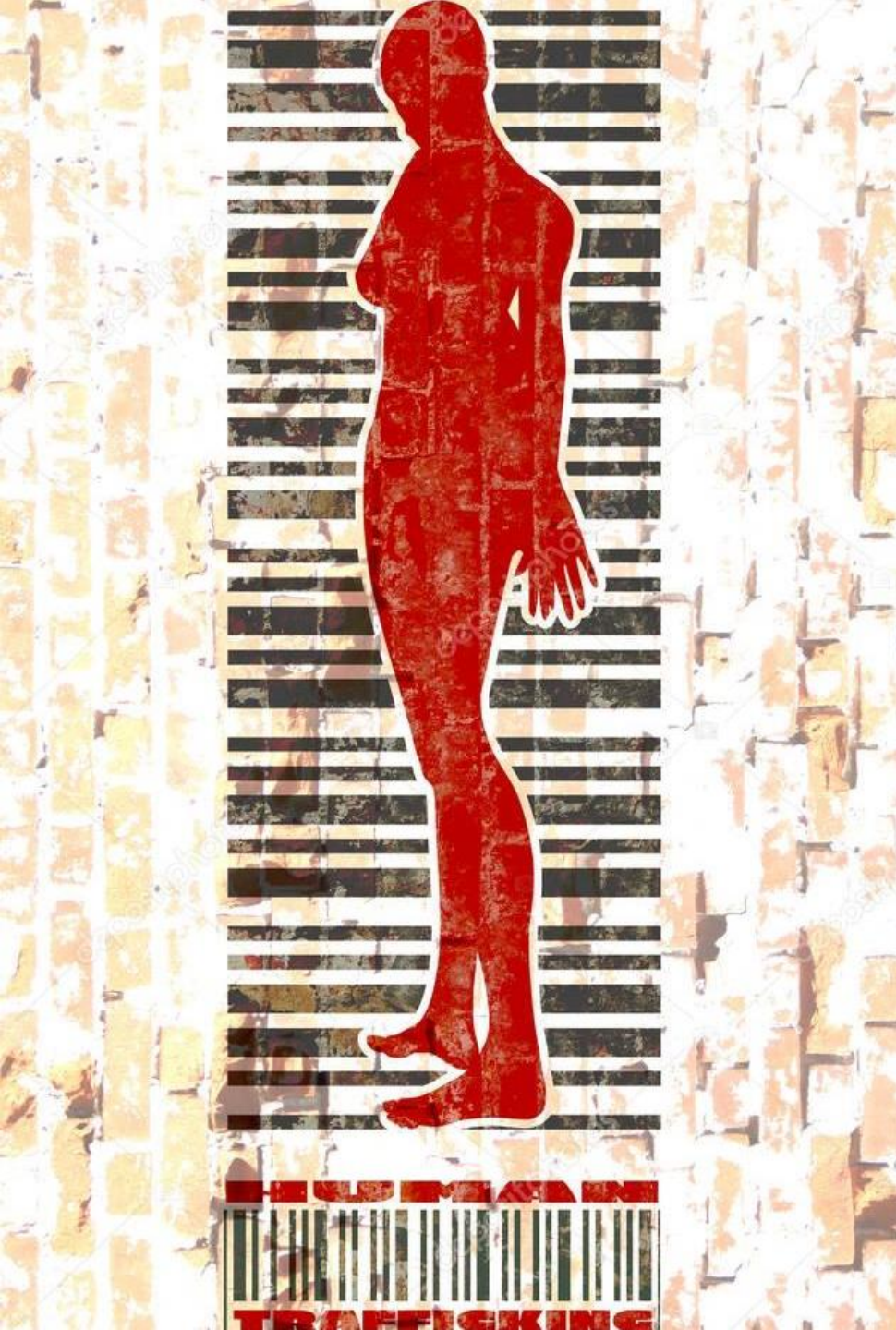

Κριτήριο 2

Γλώσσα

Μη λογοτεχνικό κείμενο

- Τασούλα Καραϊσκάκη: «Η κοινή μας ευθύνη»
- Από την «Καθημερινή», 5/6/2017

- Τα ποσά είναι τεράστια από τη διακίνηση ανθρώπων στη Μεσόγειο, την τρίτη σημαντικότερη πηγή πλούτου για τις συμμορίες, μετά την εμπορία όπλων και τη διακίνηση ναρκωτικών, συγκεκριμένα 35 δισ. εκατομμύρια δολάρια τον χρόνο, σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης. Κέρδη που διαχέονται σε όλη τη μαφιοζική πυραμίδα, αλλά και σε ντόπιους και εκπροσώπους των Αρχών στις μεγάλες πιάτσες της διακίνησης (Τουρκία, Λιβύη). Η παρανομία δεν μπορεί να υπάρξει αν δεν συγκοινωνεί με τη νομιμότητα, δηλαδή τμήματα της ακτοφυλακής, τοπικούς άρχοντες και πολιτικούς παράγοντες, που προστατεύουν τους ένοπλους «καπεταναίους». Μια «βιομηχανία» που κρύβει αμέτρητες ιστορίες φρίκης, με ξεριζωμούς, κακουχίες, ναυάγια, εκβιασμούς οικογενειών για τα «ναύλα», αρπαγές, ληστείες, εγκλεισμούς, βασανισμούς, απαγωγές, ομηρίες «κακοπληρωτών»...

- Και η πελατεία συνεχώς αυξάνεται, λόγω των εννέα ένοπλων συρράξεων και ανθρωπιστικών κρίσεων, από τη Δυτική Αφρική ως τα Ιμαλάια. Εκατοντάδες χιλιάδες απελπισμένων αφήνουν μικρές περιουσίες στο φονικό κύκλωμα πριν επιχειρήσουν να διαπλεύσουν τη Μεσόγειο (1.700 μέχρι στιγμής οι νεκροί στα νερά της Μεσογείου, 3.700 όλο το 2015 και 5.000 το 2016, σύμφωνα με τον ΔΟΜ), αλλά και δεκάδες χιλιάδες εγκλωβισμένων σε Ελλάδα, Σκόπια, Σερβία, Κροατία, Ουγγαρία προσφέρουν στους διακινητές νέα πεδία κερδοσκοπίας.
- Τα δίκτυα των σωματεμπόρων απλώνουν πλοκάμια σε όλη την Ευρώπη, παρά τις περιπολίες των φυλάκων στις θαλάσσιες διαδρομές και τις συνοριακές διελεύσεις. Στην προσφυγική κρίση, μέχρι στιγμής, το οργανωμένο έγκλημα αναδεικνύεται νικητής. Οι κυβερνήσεις των εμπλεκόμενων χωρών αδυνατούν να τιθασεύουν το τέρας της διακίνησης που τρέφεται από την έλλειψη συνεκτικού διαχειριστικού σχεδίου (κάθε κράτος ξεχωριστά κλείνει την κρίση έξω από την αυλή του), ανδρώνεται από τις ευαίσθητες γεωπολιτικές «ισορροπίες», αναβαθμίζεται μετά κάθε αναζωπύρωση συγκρούσεων.

- Κόσμος και υπόκοσμος. Ο δεύτερος υπάρχει επειδή υφίσταται η πληρωμένη «επιείκεια» ιθυνόντων, ακόμη και η αδιαφορία πολιτών απέναντι σε «μακρινά», ξένα προς εμάς εγκλήματα. Διότι δεν είναι αυτή η εγκληματικότητα που απασχολεί τον πολίτη. Είναι η εξαθλίωση των μεταναστών, που βρίσκονται στην αυλή του. Για να τον απασχολήσει η αλλότρια προσφυγιά, θα πρέπει αυτή να προσδεθεί σε λαοφιλή στερεότυπα. Μόνο τότε ο «άτυχος» ή οι «άτυχοι» θα αποκτήσουν ανθρώπινη διάσταση, θα γίνουν οικογένειες με προσωπική ζωή, όνειρα, σκέψεις, αισθήματα... Όσο οι ενσαρκώσεις του άλματος του αρχέτυπου της ταλαιπωρίας, από την κόλαση του θανάτου στην Εδέμ της ζωής προξενούν φόβο αντί για (πανευρωπαϊκή) συνεργασία, αποσαθρώνεται αντί να ενισχύεται η οργάνωση των πολιτισμένων κοινωνιών. Οι οποίες δεν κάνουν πολλά για να καταπολεμηθούν οι γενεσιουργοί αιτίες της μετανάστευσης –συρράξεις, ελλείψεις νερού, μεγάλες ανισότητες μεταξύ πλουσιότερων και φτωχότερων κρατών– και να συγκρατηθούν οι πληθυσμοί στις εστίες τους.

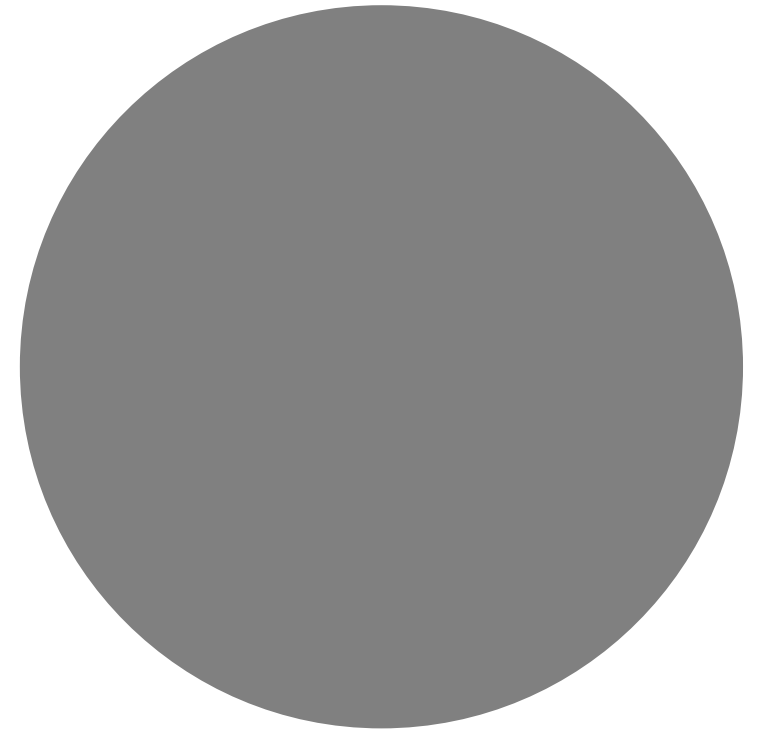
- Εύκολοι στην ονοματοδοσία ιδεωδών, γυρεύουμε ανακούφιση στις λέξεις «κοινή ευθύνη». Όχι, μόνο λίγα κράτη αναλαμβάνουν την ευθύνη για ό,τι έλαχε στον γείτονα. Τα περισσότερα αφήνουν τον ζυγό της τύχης να ζυγίζει για τους άλλους τα αρνητικά φορτία. Όμως καμία κρίση δεν είναι διαχειρίσιμη αποσπασματικά. Διακίνηση και ροές είναι οι δύο όψεις του ίδιου μεγάλου προβλήματος.

Δραστηριότητες

- **A1.** Σε ποια σημεία εντοπίζετε χρήση τεκμηρίων από την αρθρογράφο; Γιατί τα χρησιμοποιεί; (Μονάδες 15)
- **A2.** Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της τέταρτης παραγράφου, προκειμένου να ενημερώσετε τον καθηγητή της πολιτικής παιδείας, που εισηγείται παρόμοιο θέμα (Μονάδες 15)
- **B1.** Να εντοπίσετε πέντε (5) μεταφορές ή συνυποδηλωτικές φράσεις (Μονάδες 10)
- **B2.** Γιατί η αρθρογράφος στην πρώτη παράγραφο χρησιμοποιεί λέξεις σε εισαγωγικά: «βιομηχανία», «ναύλα», «κακοπληρωτές»; Τι εξυπηρετεί; (Μονάδες 10)

- Γ. Πώς κρίνετε την άποψη της αρθρογράφου ότι «Εύκολοι στην ονοματοδοσία ιδεωδών, γυρεύουμε ανακούφιση στις λέξεις «κοινή ευθύνη». Όχι, μόνο λίγα κράτη αναλαμβάνουν την ευθύνη για ό,τι έλαχε στον γείτονα. Τα περισσότερα αφήνουν τον ζυγό της τύχης να ζυγίζει για τους άλλους τα αρνητικά φορτία. Όμως καμία κρίση δεν είναι διαχειρίσιμη αποσπασματικά»; Θεωρείτε ότι η ανθρωπότητα έχει κοινή ευθύνη απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα; Και ποια είναι η ατομική ευθύνη σ' αυτήν την περίπτωση; Αναπύξτε την άποψή σας σε 350 λέξεις προκειμένου να τοποθετηθείτε σε συζήτηση στρογγυλής τραπέζης σε διασχολική συνάντηση με αυτό το θέμα.

Λογοτεχνία

ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ
ΡΗΜΑΤΑ

ΑΓΡΑ

Λογοτεχνικό κείμενο

- Παντελή Μπουκάλα: «Το λάθος»
- Εισαγωγικό σημείωμα:
- Ο Παντελής Μπουκάλας είναι ποιητής, συγγραφέας, κριτικός λογοτεχνίας, μεταφραστής και δημοσιογράφος. Το ποίημα προέρχεται από την συλλογή «Ρήματα» (2009), που βραβεύτηκε με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 2010.

«Το λάθος»

- Τα ρούχα της δουλειάς,
σε χάρτινη σακούλα, φίρμα,
με το σκοινάκι της,
να μοιάζει δώρο αγάπης ακριβής.
« Ά, ένας από μας...»
άκουγε μέσα του την ξένη σκέψη.
Ένωθε ίδιος όσο την κρατούσε,
στη στάση του λεωφορείου,
ασφαλισμένος, έγκυρος,
όπως ο γέροντας
που κάρφωνε στα δόντια του το
σπίρτο
βγαίνοντας Κυριακή στο καφενείο του
χωριού
να δείξει ένα γεύμα πλούσιο
που καν δεν το 'χε ονειρευτεί.
- Έπιανε θέση μονάχα αν ήταν άδειες οι
μισές.
Απόθετε στα πόδια τη σακούλα,
απαλά,
πρόχειρο αναλόγιο,
και πάνω της ένα βιβλίο.
Το ίδιο πάντοτε, ελληνικό,
με το εισιτήριο σελιδοδείκτη.
Το 'χε ζητήσει από το αφεντικό του,
κι εκείνος του έδωσε το Λάθος.
Σπάνια γύριζε σελίδα.
Θάλασσα οι λέξεις,
κι αυτός, πέτρα βουνού,
δεν ήξερε από αρμυρά ταξίδια
βυθιζόταν.

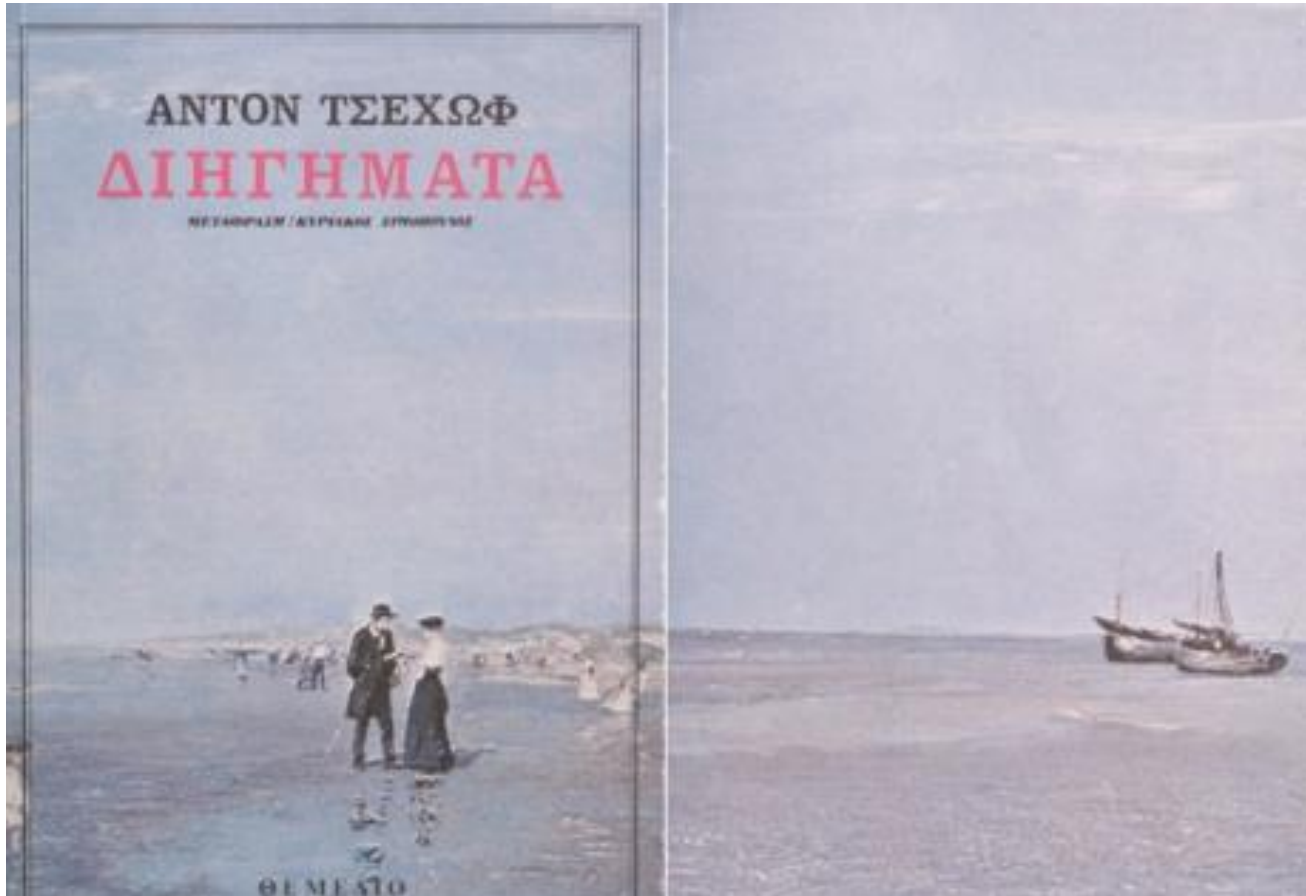
- Ένα μονάχα ήξερε:
Το εισιτήριό του, το κανονικό,
το σίγουρο,
αυτό που απέτρεπε τους ελεγκτές
και ημέρωνε το βλέμμα το
καχύποπτο
ήταν το βιβλίο.
Δε διάβαζε.
Ούτε της γλώσσας του τα
γράμματα
δεν ήξερε να βάλει σε μια τάξη.
Όσα χαρτιά κι όσες σφραγίδες
κι αν έσερνε στην τσέπη του ο
φόβος
Το διαβατήριό του για τον κόσμο
των ομοίων
ήτανε το βιβλίο με τις ελληνικές
σελίδες.
«Α, ένας από μας...»

- Κι έτυχε σε ελεγκτή φιλιαναγνώστη
και καν τον τίτλο
δεν μπορούσε να του πει
ο αλαργινός
σπουργίτι τρομαγμένο και
πολέμαγε
μέσα στο σώμα του να φύγει να
κρυφτεί.
Και πλήρωσε το Λάθος.
«Χα, ένας από μας...»
βρόντηξε ο χλευασμός και τον
κεραύνωσε.
Έκτοτε μετράει την έρημο
πεζοπορώντας.
Όπως κι όταν δρασκελίζει τα
σύνορα.

Δραστηριότητες

- **A.** Πώς παρουσιάζει ο ποιητής τον πρωταγωνιστή του; Ιδιότητες, σκέψεις, τι τον απασχολεί; (μονάδες 30)
- **B1.** Πού αναφέρεται, από ποιον εκφέρεται και πώς λειτουργεί η επανάληψη «α, ένας από μας»; (Μονάδες 10)
- **B2.** Το «Λάθος», το «λάθος»: Σχολιάστε πού αναφέρεται ο τίτλος του ποιήματος «Το λάθος» και πού το «Λάθος» (με κεφαλαίο). Ποια είναι η λειτουργία αυτής της επιλογής του ποιητή; (Μονάδες 10)
- **B3.** «*Θάλασσα οι λέξεις,/κι αυτός, πέτρα βουνού,/δεν ήξερε από αρμυρά ταξίδια/βυθιζόταν*»: Πώς λειτουργεί η αναφορά στα στοιχεία της φύσης; Είναι κυριολεκτική; (Μονάδες 10)
- **Γ.** Πώς κρίνετε την επιλογή του μετανάστη να κρατά το βιβλίο; Πώς σχολιάζετε τη στάση του; Καθώς το ποίημα γράφτηκε περί τα 10 χρόνια πριν, θεωρείτε ότι σήμερα έχει αλλάξει κάτι στην αποδοχή των ξένων; (Μονάδες 40)

Λογοτεχνία Α' Λυκείου

- Άντον Τσέχωφ: «Ένας αριθμός»
- Από τα *Διηγήματα*,
μτφρ. Κ. Σιμόπουλος, Θεμέλιο
- Ρώσος θεατρικός συγγραφέας και
διηγηματογράφος (1860-1904)
- (Σχόλιο: Υπάρχει η δυνατότητα για
επιλογή ξένης λογοτεχνίας, όπως
συμβαίνει και στο σχολικό βιβλίο.)

- Τις προάλλες φώναξα στο γραφείο μου τη δεσποινίδα Ιουλία, τη δασκάλα των παιδιών. Έπρεπε να της δώσω το μισθό της.
 - Κάθισε να κάνουμε το λογαριασμό, της είπα. Θα 'χεις ανάγκη από χρήματα και συ ντρέπεσαι να ανοίξεις το στόμα σου... Λοιπόν... Συμφωνήσαμε για τριάντα ρούβλια το μήνα...
 - Για σαράντα.
 - Όχι, για τριάντα, το έχω σημειώσει. Εγώ πάντοτε τριάντα ρούβλια δίνω στις δασκάλες... Λοιπόν, έχεις δύο μήνες εδώ...
 - Δύο μήνες και πέντε μέρες...
 - Δύο μήνες ακριβώς... Το 'χω σημειώσει... Λοιπόν, έχουμε εξήντα ρούβλια. Πρέπει να βγάλουμε εννιά Κυριακές... δε δουλεύετε τις Κυριακές. Πηγαίνετε περίπατο με τα παιδιά. Έπειτα έχουμε τρεις γιορτές...
- Η Ιουλία έγινε κατακόκκινη και άρχισε να τσαλακώνει νευρικά την άκρη του φουστανιού της, μα δεν είπε λέξη.
 - Τρεις γιορτές... μας κάνουν δώδεκα ρούβλια το μήνα... Ο Κόλιας ήταν άρρωστος τέσσερις μέρες και δεν του έκανες μάθημα... Μονάχα με τη Βαρβάρα ασχολήθηκες... Τρεις μέρες είχες πονόδοντο και η γυναίκα μου σου είπε να αναπαυτείς μετά το φαγητό... Δώδεκα και επτά δεκαεννιά. Αφαιρούμε, μας μένουν... Χμ! σαράντα ένα ρούβλια... Σωστά;

- Το αριστερό μάτι της Ιουλίας έγινε κατακκόκινο και νότισε. Άρχισε να τρέμει το σαγόνι της. Την έπιασε ένας νευρικός βήχας, έβαλε το μαντίλι στη μύτη της, μα δεν έβγαλε άχνα.
- - Την παραμονή της πρωτοχρονιάς έσπασες ένα φλιτζάνι του τσαγιού με το πιατάκι του... Βγάζουμε δύο ρούβλια... Το φλιτζάνι κάνει ακριβότερα γιατί είναι οικογενειακό κειμήλιο, μα δεν πειράζει... Τόσο το χειρότερο! Προχωρούμε! Μια μέρα δεν πρόσεξες τον Κόλια, ανέβηκε ο μικρός στο δέντρο και έσκισε το σακάκι του... Βγάζουμε άλλα δέκα ρούβλια... Άλλη μια μέρα που δεν πρόσεχες, έκλεψε μια καμαριέρα τα μποτάκια της Βαρβάρας. Πρέπει να 'χεις τα μάτια σου τέσσερα, γι' αυτό σε πληρώνουμε... Λοιπόν, βγάζουμε άλλα πέντε ρούβλια. Στις δέκα του Γενάρη σε δάνεισα δέκα ρούβλια...
 - Όχι, δεν έγινε τέτοιο πράμα. μουρμούρισε η Ιουλία.
 - Το 'χω σημειώσει!
 - Καλά...
 - Βγάζουμε είκοσι επτά ρούβλια, μας μένουν δεκατέσσερα.Τα μάτια της Ιουλίας γέμισαν δάκρυα. Κόμποι ιδρώτα γυάλιζαν πάνω στη μύτη της. Κακόμοιρο κορίτσι!

- - Μα εγώ μια φορά μονάχα δανείστηκα χρήματα. Μονάχα τρία ρούβλια, από την κυρία, μουρμούρισε η Ιουλία και η φωνή της έτρεμε... Αυτά είναι όλα όλα που δανείστηκα.
 - Μπα; Και γω δεν τα είχα σημειώσει αυτά. Λοιπόν, δεκατέσσερα έξω τρία, μας μένουν έντεκα. Πάρε τα χρήματά σου, αγαπητή μου! Τρία... τρία, τρία... ένα και ένα... Πάρ' τα...
 - Και της έδωσα έντεκα ρούβλια. Τα πήρε με τρεμουλιαστά δάχτυλα και τα έβαλε στην τσέπη της.
 - Ευχαριστώ, ψιθύρισε.
 - Πετάχτηκα ορθός και άρχισα να βηματίζω πέρα δώθε στο γραφείο. Με έπιασαν τα δαιμόνια μου.
 - Και γιατί με ευχαριστείς;
 - Για τα χρήματα.
 - Μα, διάολε, εγώ σε έκλεψα, σε λήστεψα! Και μου λες κι ευχαριστώ;
 - Οι άλλοι δε μου 'διναν τίποτα!...
 - Δε σου 'διναν τίποτα. Φυσικά! Σου έκανα μια φάρσα για να σου γίνει σκληρό μάθημα. Πάρε τα ογδόντα σου ρούβλια! Τα είχα έτοιμα στο φάκελο! Μα γιατί δε φωνάζεις για το δίκιο σου; Γιατί στέκεσαι έτσι σαν χαζή; Μπορείς να ζήσεις σ' αυτό τον κόσμο αν δεν πατήσεις λίγο πόδι, αν δε δείξεις τα δόντια σου; Γιατί είσαι άβουλη;
 - Μουρμούρισε μερικά ευχαριστώ και βγήκε.

Ερωτήσεις

- **A1.** Να χαρακτηρίσετε τη δασκάλα και τον εργοδότη της με στοιχεία από το κείμενο.
- **B1.** Ποιους αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο συγγραφέας; (αφήγηση – διάλογος) Τι κυριαρχεί; Τι προσδίδει; (θεατρικότητα...)
- **B2.** Προοικονομείται η ανατροπή του τέλους; Απαντήστε με δείκτες από το κείμενο.

- Γ. Εναλλακτικές (και σε συνδυασμό)
- Πώς κρίνετε την αντίδραση της δασκάλας; Πώς θα αντιδρούσατε στη θέση της;
- Τι συναισθήματα σας δημιουργεί το διήγημα απέναντι στα πρόσωπα;
- Πιστεύετε ότι η στάση της δασκάλας έχει σχέση με την εποχή, το φύλο, την κοινωνική θέση ή τον χαρακτήρα;
- Πιστεύετε ότι η «φάρσα» του εργοδότη θα την κάνει να αλλάξει συμπεριφορά;
- Για το διήγημα έχει γραφεί χαρακτηριστικά: *«Ο Τσέχωφ σκιαγραφεί με απλό και ευτράπελο τρόπο την παθητική ψυχολογία, η οποία χαρακτήριζε σε μεγάλο βαθμό τη γυναικεία συμπεριφορά τα παλαιότερα χρόνια.»*. Η άποψη αυτή σας βρίσκει σύμφωνους; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
- Ο Τσέχωφ δημιούργησε στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Πιστεύετε πως ό,τι περιγράφει στο διήγημα θα μπορούσε να συμβεί σήμερα;

Λογοτεχνία Β' Λυκείου

Ν. Καζαντζάκη: «Αναφορά στο Γκρέκο»

Από τους μεγαλύτερους Έλληνες λογοτέχνες,
ο πιο πολυμεταφρασμένος (1883-1957)
Η «Αναφορά στον Γκρέκο» είναι έργο
αυτοβιογραφικής μυθιστορίας.

Παρατήρηση: Από το κείμενο μπορεί να παραλειφθεί η παράγραφος: «Ξέφυγα από το σπιτάκι ... από τα σπίτια κι από τους ανθρώπους.»

Τὸν Αὐγουστο ξάπλωναν καὶ στοὺς ὄψιγιάδες τὰ σταφύ-
λια, νὰ τὰ ξεράνει ὁ ἥλιος νὰ γίνουν σταφίδα. Μιὰ χρονιά εἶχα-
με πάει στὸ ἀμπέλι μας καὶ μέναμε στὸ ἐξοχικὸ μας σπιτά-
κι· ὁ ἀγέρας μύριζε, ἡ γῆς καίγονταν, τὰ τζιτζίκια καίγονταν
κι αὐτὰ, σὰ νὰ κάθουνταν ἀπάνω σὲ κάρβουνα ἀναμμένα.
Τῆ μέρα ἐκείνη, τῆς Κοίμησης τῆς Παναγιᾶς, 15 Αὐγού-
στου, οἱ ἐργάτες δὲ δούλευαν κι ὁ πατέρας μου κάθουνταν στὴ
ρίζα μιᾶς ἐλιᾶς καὶ κάπνιζε· εἶχαν ἔρθει γύρω οἱ γειτόνοι, πού
εἶχαν ἀπλώσει κι αὐτοὶ τὴ σταφίδα τους, κάπνιζαν πλάι στὸν
πατέρα μου, ἀμίλητοι. Φαίνονταν στενοχωρημένοι. "Ὅλοι
εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια σ' ἓνα συννεφάκι πού 'χε προβάλει
στὸν οὐρανό, κατασκότεινο, βουβό, καὶ προχωροῦσε. Εἶχα κα-
θίσει κι ἐγὼ κοντὰ στὸν πατέρα μου καὶ κοίταζα τὸ σύν-
νεφο· μοῦ ἄρεσε· σκοῦρο μολυβί, χνουδάτο, κι ὀλοένα με-
γάλωνε, ἄλλαζε πρόσωπο καὶ κορμί, πότε σὰ γεμάτο ἄσκι,
πότε σὰ μαυροπτέρουγο ὄρνιο καὶ πότε σὰν τὸν ἐλέφα πού
εἶχα δεῖ ζωγραφιά· κουνοῦσε τὴν προβοσκίδα του κι ἔψαχνε
ν' ἀγγίξει κάτω τὴ γῆς. 'Αεράκι χλιαρὸ φύσηξε, τὰ φύλλα τῆς
ἐλιᾶς ἀνατρίχιασαν. "Ένας γείτονας πετάχτηκε ὄρθιος, ἄπλωσε
τὸ χέρι κατὰ τὸ σύννεφο πού προχωροῦσε.
—'Ανάθεμά το, μουρμούρισε, ὁ Θεὸς νὰ μὲ βγάλει ψεύτη,
φέρνει τὸν κατακλυσμό!
— Δάγκασε τὴ γλώσσα σου, τοῦ 'καμε ἓνας γέρος θεοφοβού-
μενος, δὲ θὰ τὸ ἀφήσει ἢ Παναγιᾶ· σήμερα εἶναι τῆς χάρης
τῆς.
'Ὁ πατέρας μου ἔγρουξε, μὰ δὲν ἔβγαλε ἄχνα· πίστευε στὴν
Παναγιᾶ, μὰ δὲν πίστευε πὼς ἡ Παναγιᾶ μπορεῖ νὰ κουμαν-
τάρει τὰ σύννεφα.
'Εκεῖ πού μιλοῦσαν, ὁ οὐρανὸς σκεπάστηκε· οἱ πρῶτες στά-
λες, χοντρές, ζεστές, ἄρχισαν νὰ πέφτουν. Τὰ σύννεφα χαμή-

λωσαν, κίτρινες βουβές άστραπές καταξέσκιζαν τόν ούρανό — Παναγιά μου, φώναξαν οί γειτόνοι, βοήθεια!

“Ολοι πετάχτηκαν άπάνω, κατασκόρπισαν, καθέννας έτρεχε κατά τó άμπέλι του, όπου είχε άπλώσει τή σταφίδα τής χρονιάς· κι ώς έτρεχαν, όλοένα και σκοτείνιαζε ό άγέρας, κρεμάστηκαν μαϋρες πλεξοϋδες άπό τά σύννεφα, ξέσπασε ή μπόρα. Γέμισαν τ' αϋλάκια, πήραν νά τρέχουν οί δρόμοι σαν ποταμοί, φωνές άκούστηκαν γοερές άπό τó κάθε άμπέλι. “Άλλοι βλαστημοϋσαν, άλλοι φώναζαν τήν Παναγιά νά τούς λυπηθει, νά βάλει τó χέρι της, και στο τέλος θρηήνος ξέσπασε πίσω άπό τις έλιές στο κάθε άμπέλι.

Ξέφυγα άπό τó σπιτάκι, έτρεξα μέσα στη νεροποντή, παράξενη χαρά με είχε συνεπάρει, σά μεθύσι. Ήταν ή πρώτη φορά που άνακάλυψα τούτο τó φριχτό: στις μεγάλες συφορές άνεξήγητη, άπάνθρωπη χαρά με κυριεύει. “Όταν πρωτόδα πυρκαγιά και καίγονταν τó σπίτι τής θειάς μου τής Καλλιόπης, πηδοϋσα και χόρευα μπροστά στις φλόγες, ώσότου κάποιος με άρπαξε άπό τó σβέρκο και με πέταξε πέρα. Κι όταν πέθανε ό δάσκαλός μας ό Κρασάκης, με βιάς μπόρεσα νά κρατήσω τά γέλια· σά νά 'ταν βάρος άπάνω μου τó σπίτι τής θειάς μου, σά νά 'ταν βάρος άπάνω μου ό δάσκαλός μου, κι άλάφρωνα. Πολύ φιλικά στοιχειά μου φαίνονταν ή φωτιά, ό κατακλυσμός, ό θάνατος· σά νά 'μουν κι έγώ στοιχειό άπό τή φαμίλια τους, δαιμόνια όλοι μαζί, και μαχόμεσταν ν' άλαφρώσουμε τή γής άπό τά σπιτία κι άπό τούς άνθρώπους.

Είχα φτάσει ώς τó δρόμο, δέν μπόρεσα νά τόν περάσω, ήταν ποταμός, και στάθηκα και κοίταζα: μαζί με τά νερά κυλοϋσαν άγκαλιές άγκαλιές τά μεσοξεραμένα σταφύλια, ό μόχτος τής χρονιάς, έτρεχαν κατά τή θάλασσα και χάνουνταν. “Ο θρηήνος δυνάμωνε, μερικές γυναΐκες είχαν χωθει ώς τά γόνατα μέσα στα νερά και μάχουνταν νά περισώσουν λίγη σταφίδα· άλλες, όρθιες στην άκρα τού δρόμου, είχαν βγάλει τις μπολίδες τους και συρομαδιοϋνταν.

Είχα γίνει μουσκίδι ώς τó κόκαλο· πήρα δρόμο κατά τó

σπιτάκι και μάχουμουν νά κρύψω τή χαρά μου· βιάζουμουν νά δώ τί θά 'κανε ό πατέρας μου· θά 'κλαιγε, θά βλαστημοϋσε, θά φώναζε; Περνώντας άπό τόν όψιγιά είδα πώς όλη μας ή σταφίδα είχε φύγει.

Τόν είδα νά στέκεται στο κάτωφλι, άκίνητος, και δάγκανε τά μουστάκια του. Πίσω του, όρθια, ή μητέρα μου έκλαιγε.
— Πατέρα, φώναξα, πάει ή σταφίδα μας!

— Έμεΐς δέν πᾶμε, μου άποκρίθηκε· σώπα!

Ποτέ δέν ξέχασα τή στιγμή έτούτη· θαρρῶ μου στάθηκε στις δύσκολες στιγμές τής ζωής μου μεγάλο μάθημα· άναθυμόμουν τόν πατέρα μου ήσυχο, άσάλευτο, νά στέκεται στο κάτωφλι, μήτε βλαστημοϋσε, μήτε παρακαλοϋσε, μήτε έκλαιγε· άσάλευτος κοίταζε τόν όλεθρο, κι έσωζε, μόνος αυτός, άνάμεσα σέ όλους τούς γειτόνους, τήν άξιοπρέπεια τού άνθρώπου.

Ερωτήσεις

- **A1.** Ποια είναι η διαφορά της αντίδρασης ανάμεσα στο μικρό παιδί/ αφηγητή και στους χωριανούς/γειτόνους στη θέα του σύννεφου; (Μονάδες 15)
- **A2.** Σωστό – Λάθος (Μονάδες 15)
 - 1. Ο μικρός ανησυχεί μπροστά στη θέα του σύννεφου.
 - 2. «Παναγιά μου, βοήθεια», φώναξαν οι γειτόνοι, κι έτρεξαν, για να κρυφτούν στα σπίτια τους.
 - 3. Ο πατέρας αντιμετώπισε με ψυχραιμία την καταστροφή της σταφίδας.
- Τα πρόσωπα που εμφανίζονται / αντιστοίχιση με εκφράσεις ή συναισθήματα ή καταστάσεις

- **B1.** Εντοπίστε δύο διαλογικά μέρη και σχολιάστε το ρόλο τους. (Μονάδες 10)
- **B2.** Εντοπίστε πέντε σχήματα λόγου (προσωποποιήσεις, μεταφορές, παρομοιώσεις) στο κείμενο. (Μονάδες 10)
- **B2.** (εναλλακτικά) Εντοπίστε πέντε ιδιωματικές εκφράσεις.
- **B3.** Εντοπίστε τα επίθετα με τα οποία χαρακτηρίζεται το σύννεφο από τον μικρό και τους γειτόνους, αντίστοιχα. Να δείξετε τη σημασία της διαφοροποίησης. (Μονάδες 10)
- **Γ.** «Εμείς δεν πάμε»: Τι εννοούσε, κατά τη γνώμη σας, ο πατέρας του μικρού μ' αυτά τα λόγια και γιατί χαραχτήκαν στη μνήμη του; Πώς τα κρίνετε; Ποια επίδραση έχουν πάνω σας; (Μονάδες 40)

Καλή εφαρμογή!

